

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

STUDENTSKÝ SLANG

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Hubáček, CSc.

Autor práce: Hana Hrušková
Studijní obor: Bohemistika
Ročník: 3.

2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice 26. července 2010

.....

Hana Hrušková

Poděkování

Děkuji prof. PhDr. Jaroslavu Hubáčkovi, CSc., za odborné vedení, cenné rady a pomoc při realizaci této práce.

Dále děkuji všem, kteří mi poskytli významný jazykový materiál a byli ochotni se mnou spolupracovat. Zároveň děkuji své rodině a blízkým, kteří mi byli po celou dobu velkou oporou.

Anotace

Tématem bakalářské práce je analýza studentského slangu na pěti středních školách v Pelhřimově. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části se věnuji vývoji a struktuře národního jazyka a následně podávám stručnou charakteristiku slangu obecně a slangu studentského. V první části své práce se věnuji také tomu, jakými onomaziologickými postupy slangová pojmenování vznikají. V praktické části se zabývám získaným slangovým materiálem a jeho rozdělením z hlediska onomaziologického.

Cílem práce je zachytit současný stav studentského slangu na pěti středních školách na Pelhřimovsku a jejich následné srovnání mezi sebou.

Annotation

The topic of my bachelor's work is an analysis of student slang at five secondary schools in Pelhřimov. My work is divided into two parts - theoretical and practical. In the theoretical part I focus on development and structure of national language then I describe the slang and next the student slang. In the first part I show how slang gets started according to onomasiological procedures. The practical part deals with slang-derived material and its distribution according to onomasiology.

The target of my work is about grasping nowadays student slang at five secondary schools in Pelhřimov and their comparison.

Obsah:

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 Vývoj jazyka	11
1.1 Řeč a jazyk	11
1.2 Vývoj češtiny.....	11
1.3 Útvary národního jazyka	12
1.3.1 Spisovná a nespisovná čeština.....	12
1.3.2 Obecná čeština.....	13
1.3.3 Dialektismy	13
1.3.4 Interdialekty	14
1.3.5 Argot.....	14
1.4 Vymezení slovní zásoby.....	14
1.4.1 Slovní zásoba vymezená časovou platností	14
1.4.2 Slovní zásoba vymezená příznakem expresivnosti	15
2 Slang obecně	16
2.1 Vznik výrazu slang	16
2.2 Definice slangu.....	16
2.3 Dělení slangu.....	17
2.4 Interslangová pojmenování	18
2.5 Dokumentace slangu	18
3 Studentský slang.....	19
3.1 Definice studentského slangu	19
3.2 Rysy studentského slangu	19
3.3 Studentský slang a mluva mládeže.....	20
3.4 Studentský slang a profesní mluva.....	21
3.5 Podobnost studentského slangu s argotem a ostatními slangy	21
3.6 Způsoby tvoření studentského slangu	22
3.7 Studie věnované studentskému slangu	22
3.8 Výskyt studentského slangu v umělecké literatuře	22
4 Způsoby tvoření slangových pojmenování	23
4.1 Transformační postupy.....	23
4.1.1 Odvozování	23
4.1.1.1 Podstatná jména.....	23
4.1.1.1.1 Slovo tvorné kategorie	23
4.1.1.1.2 Významové kategorie.....	23
4.1.1.1.3 Názvy osob	23
4.1.1.1.4 Názvy zvířat	24
4.1.1.1.5 Jména prostředků.....	24
4.1.1.1.6 Jména zdobnělá (deminutiva)	24
4.1.1.1.7 Jména zveličelá (augmentativa)	25
4.1.1.1.8 Jména nositelů vlastnosti.....	25
4.1.1.1.9 Jména míst.....	25

4.1.1.1.10 Jména dějů.....	25
4.1.1.2 Odvozovací přípony a univerbizace.....	25
4.1.1.3 Slovesa	26
4.1.2 Skládání.....	26
4.1.3 Zkracování.....	27
4.1.4 Mechanické krácení.....	27
4.1.5 Překrucování.....	27
4.2 Transpoziční postupy	28
4.2.1 Sémantická tvoření.....	28
4.2.1.1 Metaforické přenášení	28
4.2.1.2 Metonymické přenášení	29
4.2.2 Tvoření pojmenování víceslovných	30
4.2.2.1 Sdružená pojmenování	30
4.2.2.2 Nominální frazeologismy	30
4.2.2.3 Verbální frazeologismy	30
4.2.3 Přejímání	31
4.2.3.1 Způsoby přejímání.....	31
4.2.3.2 Jednotlivé jazyky, z nichž jsou slangové výrazy přejaty	32
PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
5 Výsledky dotazníků.....	33
5.1 Studentské pozdravy	33
5.2 Vzájemná hodnocení	33
5.3 Druhy škol	34
5.3.1 Způsoby tvoření.....	34
5.4 Pojmenování jednotlivých škol	35
5.4.1 Způsoby tvoření.....	35
5.5 Názvy související se školou	36
5.5.1 Způsoby tvoření.....	37
5.6 Znamky při klasifikaci	37
5.6.1 Způsoby tvoření.....	38
5.7 Přezdívky.....	38
5.7.1 Způsoby tvoření.....	43
5.8 Znalost a užívání starších názvů ze studentského slangu.....	44
5.9 Znalost dalších slangových výrazů.....	49
6 Závěr.....	52
7 Literatura	56
8 Příloha č. 1.....	57
9 Příloha č. 2.....	59

Úvod

Ve své práci se snažím zachytit současný stav studentského slangu na středních školách v Pelhřimově. Nemůžeme tedy závěry této práce použít pro celé území České republiky. Zaměřuji se na komunikáty ve věkovém rozmezí 16 až 18 let, neboť se mi nepovedlo získat požadovaný počet dotazníků z jedné třídy. Výzkum byl prováděn na pěti středních školách, do nichž patří střední odborné učiliště, střední průmyslová škola, obchodní akademie, střední hotelová škola a gymnázium.

Pro tento výzkum jsem si vypracovala dotazník, jehož podobu příkládám v příloze č. 1. Hlavním úskalím této práce byla ochota komunikátů spolupracovat a vyplnit dotazníky dle pravdy. Z tohoto důvodu jsem každé škole poskytla 25 dotazníků, z nichž jsem si pro zpracování vybrala 20 nejlépe zodpovězených. V některých případech totiž studenti nepochopili, na co a proč se jich táži.

Celkem jsem tedy získala 125 dotazníků, z nichž jsem použila 100. Zpracování proběhlo statistickou metodou. Pokusila jsem se též o rozbor výsledků a porovnání jednotlivých škol. Výsledky jednotlivých škol ovlivňovalo také to, o jakou školu se jedná a jaké je složení studentů (sociální zařazení, zda převažují dívky či chlapci atd.).

Tohoto výzkumu se celkem zúčastnilo 125 studentů. Ve své práci jsem odpovědi nerozdělovala na chlapce a dívky, neboť počet chlapců a dívek se na jednotlivých školách lišil.

Při výzkumu jsem použila dotazník, který se skládá ze dvou částí. V první části studenti k jednotlivým heslům udávají výrazy ze studentského slangu, které běžně užívají. Hesla jsou rozdělena do několika částí:

1. studentské pozdravy
2. vzájemné hodnocení
3. druhy škol
4. pojmenování jednotlivých škol
5. známky při klasifikaci
6. hesla související se školou
7. přezdívky

Ve druhé části dotazníku jsou uvedena hesla studentského slangu, která byla vybrána po konzultaci s vedoucím práce. Studenti k jednotlivým heslům píšou, zda je znají a používají v běžné mluvě se svými vrstevníky. Tato část dotazníku se pokouší zjistit, zda jsou tato hesla studentům ještě známá, či již upadla v zapomnění. Je možné také zjistit, která hesla v dnešní době nabyla jiného, nového významu.

V závěru dotazníku jsem nechala studentům prostor pro uvedení výrazů, které považují za slangová pojmenování a které mezi sebou užívají.

Školy splňují všechny předpoklady vzniku zvláštní mluvy, neboť je zde při vyučování používán pouze spisovný jazyk. Na toto studenti reagují svou vlastní mluvou. Deformují různými způsoby slova běžná a vytvářejí tak nová slova.

Studentský slang se stále vyvíjí a podléhá různým změnám. Především mládež touží po originalitě, neotřelém způsobu vyjádření. Chtějí svým projevem na sebe co nejvíce poukázat a být tak středem pozornosti. Charakteristickým rysem je snaha co nejvíce se odlišit od běžného projevu, běžného jazyka.

Studenti ve své touze po originalitě často deformují rozmanitým způsobem běžná slova a mnohdy mění velmi radikálně význam slov. Jakmile se jim zdá, že nové pojmenování ztrácí svou originalitu a sílu působivosti, vytvářejí další synonymická pojmenování.

Na slovní zásobě našeho národního jazyka se podílejí nejen slova spisovná, obohacují ji i slova nespisovná. Mezi nimi se na předních místech uplatňují slangismy. Stále vznikají nová slangová pojmenování, jejich platnost a jejich následné užívání stále podléhá vývojovým změnám.

Při tvoření slangových pojmenování se uplatňují různé jazykové prostředky. V mluvě mládeže mají dominantní postavení slova expresivní, která slouží i k vyjádření citového vztahu mluvčího k pojmenované skutečnosti. Následně dochází k obohacování slovní zásoby tvořením nových slov nebo obměňováním hotových pojmenování. Ve studentském slangu se také uplatňuje metonymie a metafora, kdy nedochází ke vzniku nového pojmenování, ale pouze k přenesení názvu na základě věcné souvislosti, nebo na základě podobnosti.

Zájem o slangy je závislý na skutečnosti, že slangové výrazy pronikají i do veřejného (odborného, publicistického) vyjadřování.¹ Jejich výskyt v této sféře je

¹ Hubáček, J.: *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979, s. 9–10.

z hlediska jazykové správnosti nežádoucí. Dochází k jistému napětí mezi slangy a spisovným jazykem.

Ve své práci se mj. opírám o poznatky Jaroslava Hubáčka v publikacích *O českých slanzích*² a *Malý slovník českých slangů*³. Další práci, z které jsem čerpala, napsala Alena Jaklová a má název *Mluva mládeže v jižních Čechách*⁴.

Získané slangové výrazivo jsem hodnotila z hlediska onomaziologického dle publikace Jaroslava Hubáčka *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*⁵.

² Hubáček, J.: *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979.

³ Hubáček, J.: *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1979.

⁴ Jaklová, A.: *Mluva mládeže v jižních Čechách*. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Č. Budějovicích, 1979.

⁵ Hubáček, J.: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývoj jazyka

1.1 Řeč a jazyk

Řeč lze chápat jako individuální způsob realizace jazyka, jazykového systému. V odborném užití je řeč brána nejen jako mluvení, ale i psaní (tzn. jakákoli jazyková dorozumívací činnost). „Jazyk je abstrakce svého druhu, součást lidského vědomí. Řeč je konkretizace jazyka, znalost jazyka se realizuje řečí.“⁶

Lidská řeč se vyvíjela statisíce let (vývoj od skřeků k hláskám a následně slovům), během tohoto vývoje dochází ke vzniku jazykového kódu neboli řeči. Řeč vznikla z potřeby dorozumět se (při práci atp.).

Jazyk je jedním ze základních znaků národního celku. Má funkci dorozumívací (předávání informací mezi lidmi), poznávací (spojitost mezi duševními a jazykovými činnostmi člověka a jejich vztah k vnějšímu světu) a společenskou (umožňuje fungování a řízení společnosti v nejširším smyslu, prostředkuje styk, vzájemné vztahy a spolupráci mezi jejími členy).⁷ Společnost se neobejde bez jazyka a jazyk nemůže existovat a vyvíjet se mimo společnost.

Způsob, jakým se lidé vyjadřují, je více či méně ovlivněn jejich pohlavím, věkem, dosaženým vzděláním, prostředím, ve kterém se narodili a ve kterém vyrůstali, společenským postavením, povoláním, způsobem života atd. „Stejnou řečí mluví příslušníci jednoho národního celku a ustálenou společnou podobu jejich řeči nazýváme jejich jazykem (národním).“⁸

Další, neméně podstatnou funkcí jazyka, je funkce tvořivá a estetická (hry s jazykem, slovní fantazie atd.), poté následuje funkce uchovávací. Díky jazyku si mohou lidé předávat zkušenosti a poznatky (tento význam je umocněn vynálezem písma, stáří nejranějších dochovaných písem se odhaduje na 6 až 7 tisíc let).

1.2 Vývoj češtiny

Čeština je v současné době řazena k slovanským jazykům (respektive k západoslovanské skupině). Uživatelé slovanských jazyků si tedy mohou docela dobře

⁶ Čechová, M.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 2000, s. 17.

⁷ Klégr, A. – Zima, P. a kol.: *Světlem jazyků*. Praha: Albatros, 1989, s. 8–14.

⁸ Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 3.

rozumět i bez jazykového proškolení. Vědci si tuto podobnost slovanských jazyků vysvětlují dvojím způsobem. První teorie říká, že podobnost je výsledkem vývoje konvergentního, tzn. že shody nepocházejí ze společného „prajazyka“, vznikly sekundárně, sblížením jazyků, které dříve společné rysy neměly. Značná část lingvistů se však přiklání k teorii, že shody pocházejí ze společného základu, během vývoje, který označují jako divergentní, se v jednotlivých jazycích vytvořily různé nové změny. Z toho tedy vyplývá, že slovanské jazyky tvoří rodinu, tzn. že se vyvinuly z jediného, více méně jednotného prajazyka praslovanského, tradičně je nazýván praslovanštinou.⁹

V současnosti se odhaduje, že existuje zhruba 3 000 jazyků, v některých případech lze ale jen velmi těžko určit, zda se jedná o národní jazyk či o jeho nářečí. Naším národním jazykem je čeština, odhaduje se, že její stáří přesahuje 1 000 let.

1.3 Útvary národního jazyka

Útvary národního jazyka vytváří jak spisovná, tak nespisovná čeština. Ke spisovné češtině je řazena i čeština hovorová, které se užívá v běžném osobním styku. Mezi nespisovné útvary jazyka se řadí nářečí (dialekty), nadnářeční útvary (interdialekty), kde značný podíl vytváří obecná čeština, další složku nespisovné podoby národního jazyka tvoří sociální diference češtiny, která se skládá z profesní mluvy, slangu a argotu.

To vše dokládá mnohvrstevnatost češtiny. Také útvary, které považujeme za nespisovné, jsou důležitou součástí našeho národního jazyka.

1.3.1 Spisovná a nespisovná čeština

Srovnáme-li spisovnou a nespisovnou češtinu, dojdeme k závěru, že spisovná podoba národního jazyka je mnohem stabilnější, neboť zde nedochází k takovým změnám jako u nespisovné češtiny. Neznamená to však, že by se spisovná čeština nevyvíjela.

Z praslovanštiny se postupem času diferencovala pračeština, která je pro nás důležitá jako východisko vývoje staré češtiny. Období velkého rozmachu spisovného jazyka probíhá od konce 13. do začátku 15. století. Toto období je spjato s vytvořením a ustálením syntaktických prostředků, které byly potřebné pro stavbu složité věty a souvětí. Dalším významné období ve vývoji spisovného jazyka je od 16. do počátku 17. stole-

⁹ Večerka, R.: *Základy slovanské filologie a staroslověnštiny*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 3–4.

tí, kdy dochází k velkému a uvědomělému pěstování spisovného jazyka (spisovný jazyk se vzdálil od jazyka mluveného). Změna ve vývoji nastává na rozmezí 17. a 18. století, kdy nastal úpadek spisovného jazyka. Z tohoto důvodu dochází k formování spisovné češtiny v 1. polovině 19. století jako navazování na syntaktickou stavbu češtiny 16. – 17. století. Pro období 2. poloviny 19. století a počátku 20. století je charakteristické ustálení syntaktické stavby, stylistická diferenciací prostředků (většina umělých a zastaralých prostředků zanikla) a vytváření hovorové podoby spisovného jazyka. Od 30. let 20. století se syntaktická stavba spisovné češtiny hlouběji stylisticky diferencuje, prosazuje se tendence, aby se pro každou syntaktickou funkci ustálil jeden základní prostředek.¹⁰

Srovnáme-li spisovnou a hovorovou češtinu ještě z jiného úhlu pohledu, zjistíme, že jinak píšeme a jinak hovoříme. Hovorová čeština je tedy vlastně mluvená forma spisovné češtiny. Setkat se s ní můžeme především v situaci, kdy je mluvčí „nucen“ improvizovat a nemá připravenou řeč.

1.3.2 Obecná čeština

S obecnou češtinou se setkáváme v běžném životě, je rozšířena po celém území České republiky (jsou však patrné rozdíly mezi obecnou češtinou v Čechách a na Moravě). Stává se, že mluvčí nebo posluchač někdy dokonce ani plně nepostřehnou, zda komunikují spisovnou, nebo obecnou podobou českého jazyka. „Zvláštní vrstvu slovní zásoby představují slova obecné češtiny, útvaru původně interdialektického, dnes však – především v Čechách – všeobecně užívaného v běžné mluvě.“¹¹

Některé prvky obecné češtiny pronikají i do češtiny spisovné (především do její mluvené podoby). Nejblíže k obecné češtině má čeština hovorová, takže se tato součást národního jazyka nachází na rozmezí spisovné a nespisovné češtiny.

1.3.3 Dialektismy

Dialektismy jsou slova, jejichž užívání je omezeno místně (teritoriálně). V současné době dochází ke stírání rozdílů, pozůstatky jsou patrné v mluvě starších lidí a častěji také na vesnici než ve městě. Na Moravě jsou rozdíly nejzřetelnější (rozdíly ve slovní zásobě, hláskosloví, tvarosloví): oblast hanácká (střední a jihozápadní Morava), moravskoslovenská (jihovýchodní Morava) a lašská (severovýchodní Morava a Slez-

¹⁰ Lamprecht, A. – Šlosar, D. – Bauer, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Praha: SPN, 1986, s. 341–344.

¹¹ Karlík, P. – Nekula, M. – Rusínová, Z.: *Příruční mluvnice češtiny*. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 93.

sko). V Čechách jsou znatelné pozůstatky v okrajových oblastech: nářečí chodské, podkrkonošské.

1.3.4 Interdialekty

Stejně tak jako dochází ke stírání rozdílů mezi jednotlivými dialektismy, tak také dochází k ústupu místního nářečí (na větším území se drobné rozdíly vyrovnávají) a vytváří se tak větší celky, tzn. nadnářeční útvary (interdialekty). Jako nejstarší nadnářeční celek se svým původem uvádí obecná čeština, která se poslední dobou sbližuje s češtinou hovorovou¹² (blíží se ke spisovné podobě českého jazyka, využívá se v neoficiálním mluveném projevu).

1.3.5 Argot

Jako argot se tradičně označuje mluva podsvětí (spodiny), přičemž význam jednotlivých slov není na první pohled patrný. V současné době se na argot pohlíží jako na historický jazykový fenomén, jehož stopy jsou stále patrné v současném jazyce¹³, např. *benga* (= policisté), *kérka* (= tetování), *love* (= peníze), *pajzl* (= hospoda).

1.4 Vymezení slovní zásoby

Slovní zásoba se na prvním místě diferencuje na spisovnou a nespisovnou, dále lze slovní zásobu českého jazyka vymezovat dle časové platnosti a příznakové expresivity.

1.4.1 Slovní zásoba vymezená časovou platností

Časová platnost dělí slovní zásobu na slova zastarávající a slova nová. „Mezi slovy zastaralými se rozlišují tzv. archaismy (pojmenování ustupující jinému pojmenování novějšímu, které se stalo běžnějším, např. *drahný* X *dlouhý*, *regiment* X *pluk*, *anžto* X *protože*) a historismy (pojmenování zaniklých historických skutečností, např. *cech*, *dráb*, *halapartna*, *kádrovák*, *tolar*, *verbíř*).“¹⁴

Slova nová (neologismy) jsou chápána jako slova nově utvořená nebo přejatá. Jsou to tedy slova, která se ještě pevně nezafixovala v povědomí všech mluvčích, či jsou mluvčími jako nová pocíťována. Postupem času se jejich frekvence výskytu zvyšuje a stávají se platnou součástí slovní zásoby, ztrácejí tak svůj příznak novosti. Jsou ale i situace, kdy neologismy ve slovní zásobě vůbec nezakotví a jsou zapomenuty (např.

¹² Havránek, B. – Jedlička, A.: *Česká mluvnice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981, s. 5.

¹³ Hugo, J.: *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006, s. 20–22.

¹⁴ Viz pozn. 10., s. 94.

různé obrozenecké neologismy: *páchnidlo* = voňavka).¹⁵ V současnosti má většina neologismů původ z jiných jazyků, bývají přejaty především z angličtiny.

1.4.2 Slovní zásoba vymezená příznakem expresivnosti

Pokud má slovo příznak expresivity, znamená to, že má jisté citové zabarvení. „Expresivní slovo se odlišuje od slova neutrálního tím, že vedle pojmového významu obsahuje i pragmatickou významovou složku vyjadřující citový a volní vztah mluvčího k sdělované skutečnosti.“¹⁶

Hlavní dělení této součásti slovní zásoby probíhá na základě kladného a záporného hodnotícího příznaku:¹⁷

- a) Mezi kladně zabarvená slova (slova lichotná, mazlivá) patří slova familiární (užívají se v důvěrném styku s blízkou osobou, často se jedná o zdrobněliny, např. *kočička, miláček, srdíčko*), hypokoristika (zdomácnělé obměny jmen vlastních a příbuzenských vztahů, např. *synátor, brácha, Janinka, mamka*), dětská slova (užívají je děti nebo dospělí během rozhovoru s dětmi, např. *hačat, papat, papu*), eufemismy (= meliorativa, tzn. zjemnělá slova, která nahrazují pojmenování, která jsou nějak nepříjemná, společensky nevhodná a snaží se tuto nepříjemnost zastířit, např. *zesnout* místo *zemřít*). Častým rysem této skupiny je deminutivnost (jména zdrobnělá).
- b) Mezi hanlivá slova (pejorativa), která vyjadřují záporný citový vztah, patří slova zveličelá (augmentativa, např. *babizna, psisko*), zhrubělá (např. *tlama, žrát*), vulgární (patří sem různé nadávky, např. *hajzl*), dysfemismy (vytvářejí opak eufemismů, např. *chcípnout* místo *zemřít*).

¹⁵ Viz pozn. 13., s. 95.

¹⁶ Viz pozn. 10., s. 95.

¹⁷ Viz pozn. 15., s. 95–96.

2 Slang obecně

2.1 Vznik výrazu *slang*

To, že je slang obecně řazen k tzv. nespisovnému útvaru jazyka, který je charakteristický pro mluvu zájmových nebo profesionálních skupin, jsem již nastínila v předchozí kapitole své práce. Otázkou spíše je, jak a kdy se slovo *slang* objevilo.

Nejrozšířenější a nejpublikovanější verzí je, že „slovo slang se objevilo asi v polovině 18. století v Anglii a označovalo původně jazyk vulgární. Má pravděpodobný původ v anglickém *s language* (= něčí jazyk).“¹⁸

Méně známý je však názor Františka Kopečného. Kopečný slang považuje za anglické slovo skandinávského původu, které lze pokládat za dějové jméno ke *sling* (= házet, vrhat). V původním významu toto slovo označovalo lstivý jazyk žebráků.¹⁹

Objevily se i další možnosti vysvětlení původu tohoto slova, např. lingvista Makovskij se domníval, že slovo slang pochází z cikánštiny. Jiní lingvisté vidí původ tohoto slova v norštině či v severoanglických dialektech.

2.2 Definice *slangu*

Formulovat slang není snadné, neboť neexistuje přesná a jednoznačná definice. K odbornému výrazu slang je řazena celá řada významově podobných či synonymních termínů (např.: společenské nářečí, vrstevové nářečí, speciální nářečí, sociální nářečí, pracovní mluva, společenská mluva atd.).

Například Lumír Klimeš chápe a definuje slang takto: „Druh nespisovného jazyka (mluva) příslušníků určitého zaměstnání (profesionální slang), nebo určité, společensky kladně nebo neutrálně hodnocené skupiny lidí spojených určitým zájmem (skupinový slang).“²⁰

Definice slangu v Encyklopedickém slovníku jazyka českého vypadá takto: „Svébytná součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné nebo hovorové vrstvy speciálních pojmenování (jednoslovných i frazémů), realizované v běžném, nejčastěji polooficiálním a neoficiálním jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním pro-

¹⁸ Hubáček, J.: *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979, s. 9.

¹⁹ Kopečný, F.: *K etymologii slov slang, žargon, argot*. Plzeň: Sborník prací z II. Konference o slangu a argotu v Plzni, 1982, s. 28–30.

²⁰ Klimeš, L.: *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu v České republice a Slovenské republice v letech 1920–1996*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1997, s. 4.

středím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře.²¹

2.3 Dělení slangu

Jednotlivce, kteří mají společné povolání či společný zájem, spojuje jejich způsob myšlení, a proto mluva celých takových skupin ukazuje společné znaky. Vytváří se slang technický, vojenský, myslivecký, lékařský, policejní, sportovní apod. Slang je přirozená forma jazyka.

Slang lze rozdělit na základě rozličných kritérií: povaha prostředí a motivace, míra nespisovnosti, stáří, expresivita, forma, pojmenovávací postup a tvoření.

Jako základní kritérium je uváděna povaha slangového prostředí. Dále se zde nabízí dělení na slang pracovní a zájmový. Toto rozvětvené dělení není příliš používáno, neboť je zde malá propracovanost hodnotících kritérií a také proto, že se v současné moderní společnosti stále více stírají hranice mezi činností zájmovou a čistě pracovní. Existuje totiž celá řada činností, které jsou pro jedny profesí a pro druhé zájmem (např. rybáři, sportovci, motoristé, rybáři apod.). Za profesní slang lze považovat názvy věcného obsahu motivované snahou o úspornost a jednoznačnost. Za slang zájmový je pak možno považovat ta slangová pojmenování, která jsou ve většině případů expresivně příznaková.

Třídění podle expresivity souvisí s mírou nespisovnosti. Některé slangové výrazy jsou na hranici spisovnosti (často mají blízko k přechodu do oficiální terminologie), jiné jsou vyloženě nespisovné (názvy silně expresivní, hantýrkové, někdy i vulgarismy).

Diferencovat podle stáří lze nejlépe prostředí, která mají značnou tradici, např. ve vojenství, v železniční dopravě, v řemeslné výrobě apod. Slangové názvy lze dělit na archaismy (názvy zastaralé, zanikající či již zaniklé), časově bezpříznakové (názvy běžně užívané) a neologismy (jsou pociťovány jako nové).

Slangové názvy se podle expresivity rozdělují na neexpresivní (nacionální, v některých situacích nesprávně ztotožňované s názvy profesními) a expresivní, obsahující vedle nacionální složky i příznak expresivity, který může mít různou intenzitu (většinou jsou zde názvy motivované potřebou vyjádřit citový vztah – kladný i záporný).

²¹Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 405.

Jedná-li se o formu, jsou slangové názvy z větší části jednoslovné, v menší míře se objevují pojmenování víceslovná (sdužená pojmenování, frazeologismy jmenné a slovesné).

Pro vznik slangismu musí být dán určitý podnět, každé nové slangové pojmenování je něčím motivováno. Podle podnětu nebo motivace dochází k jejich vzniku jednak tvořením nových slov (pojmenovávacími postupy transpozičními), jednak využitím a následnou kombinací slov již existujících.²²

2.4 Interslangová pojmenování

Jedná se o zvláštní skupinu názvů, které pronikly mimo svůj rámec slangového prostředí a které si ponechávají příznak specificky profesního nebo zájmového názvu nespisovného (např. *fachman*, *jezeďák*, *okrsák*, *špitál*).²³

Ve většině případů se tato skupina slov takto blíže neurčuje a názvy jsou označovány jako prostě slangové.

2.5 Dokumentace slangu

Odborné zkoumání slangu vyžaduje některá netradiční, specifická stanoviska a přístupy. Usiluje se zde především o praktické zachycení, popis a výklad jednotlivých slangů.

Mnohé slangové názvy jsou zachyceny nejen ve velkém *Příručním slovníku jazyka českého*, ale i v normativním *Slovníku spisovného jazyka českého* a v malém *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Ve *Slovníku spisovného jazyka českého* je uvedeno téměř 2 500 slangových položek ze 79 prostředí.²⁴

Jinak samozřejmě existují publikace, které se zabývají jednotlivými druhy slangu, např. *Lékařský slang a úsloví* (Antonín Doležal), *Politický a ekonomický slang* (Martin Gregor), *Rybářský slang, Vorařský slang, Pivovarnictví a pivovarský slang v jižních Čechách* (Alena Jaklová), *Ukázka hornické mluvy na Příbramsku* (Emil Kalista), *Česká mluva myslivecká* (Karel Šiman) atd.

²² Hubáček, J.: *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1981, s. 10.

²³ Hubáček, J.: *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988, s. 28.

²⁴ Viz pozn. 22., s. 7.

3 Studentský slang

3.1 Definice studentského slangu

Studentský slang zaujímá zvláštní postavení, nachází se totiž na rozhraní slangu čistě profesionálního a slangu čistě zájmového. Váže se na „pracovní prostředí“ (na školu, na vyučovací proces), ale nelze přesně rozlišovat mezi pracovním a zájmovým prostředím, jelikož se studenti teprve připravují na své budoucí povolání a také proto, že studentský slang obsahuje mnoho výrazů mimoškolních.

Stejně tak jako existuje více definic slangu, vyskytuje se i více definic studentského slangu. Uvádím zde Hubáčkovu definici studentského slangu: „Za studentský slang se považuje vrstva speciálních nespisovných názvů a obrátů, jimiž je charakterizována běžná komunikace mezi studenty zejména škol středních, méně škol vysokých.“²⁵

3.2 Rysy studentského slangu

Studentský slang je tedy všeobecně vysvětlován jako komunikace mezi studenty především škol středních, méně škol vysokých. Slangové výrazy z prostředí škol vytváří na rozdíl od jiných slangů poněkud odlišnou skupinu. Zvláštní rysy studentského slangu vyplývají ze specifiky studentského prostředí:²⁶

- a) Nestálost slangových prostředků je podporována proměnlivostí složení studentského prostředí – noví studenti přicházejí, aniž by stihli převzít od starších studentů jejich slang. Slovní zásoba studentského slangu má více či méně platnost lokální (výrazivo je typické nejen pro jedno místo, ale často i pro jednu školu či pro jeden studijní obor). Přesto však studentský slang obsahuje tradiční výrazivo, které přejímají mladší od starších.
- b) Studentský slang vytváří a užívají mladí lidé, kteří jsou výřeční, v komunikaci pohotoví a nemají tolik společenských zábran. Při tvorbě nových slangových prostředků se zde projevuje touha po originalitě, sklon k vtipu a k nadsázce a jiné psychické zvláštnosti studentů.

²⁵ Viz pozn. 21., s. 86.

²⁶ Viz pozn. 21., s. 86–87.

3.3 Studentský slang a mluva mládeže

V současnosti bývá slang mylně považován za mluvu mládeže. Hlavní rozdíl mezi slangem a mluvou mládeže spočívá v tom, že řeč mládeže není spjata se školou a zasahuje širší okruh sdělovacích potřeb. Této tématice se věnovala Alena Jaklová, která definovala pojem „mluva mládeže“: „Mluvou mládeže označujeme specifické jazykové prostředky celonárodního jazyka, kterých užívá mládež rozličných sociálních a zájmových skupin a věkových stupňů mužského a ženského pohlaví od 6 do 25 /30/ let v soukromém komunikačním styku v neoficiálním prostředí.“²⁷ Za společné rysy studentského slangu a mluvy mládeže je považována expresivita a aktualizace vyjadřování.

Alena Jaklová též ve své práci dochází k závěru, že mluvu mládeže ovlivňuje také prostředí, ve kterém mladý člověk žije. Určité rozdíly ve vyjadřování jsou patrné v mluvě městské a venkovské mládeže. Město nabízí mladým lidem více možností, jak mohou trávit volný čas (divadelní představení, koncerty, nejrůznější výstavy, sportovní akce, knihovny atd.). Na diferenciaci mluvy mládeže má vliv i pohlaví mládeže. Dívky mají oproti chlapcům tendence vyjadřovat se jemněji a slušněji, chlapci při komunikaci využívají častěji slova hrubá a vulgární.²⁸

Patrné rozdíly ve znalosti a používání slangových výrazů lze pozorovat i v různých věkových kategoriích. Slovní zásoba žáků prvních ročníků základních škol není příliš bohatá na slangové výrazy (u této skupiny se vyskytují přezdívky spolužáků, učitelů, názvy některých vyučovacích předmětů), intenzita užívání slangových výrazů dosahuje svého vrcholu u mládeže ve věku od 17 do 20 /22/ let. U mladých lidí ve věkovém rozmezí 22 až 30 /35/ let dochází k ústupu slangového vyjadřování.²⁹

Z výše zmíněného rozdělení vyplývá, že mluva mládeže je nejbohatší na slangové výrazy v období adolescence. Jedná se o vývojovou fázi mezi dětstvím (pubertou) a ranou dospělostí, tzn. věkové rozhraní od 15 do 20 /22/ let. V tomto období dochází k rozumovému a psychickému zrání, mění se také vztah k dosavadním hodnotám a autoritám.

Pro mluvu adolescentů je typická nespisovnost, všechno je pro ně velkolepé, úžasné a senzační. Důležitým znakem je touha po originalitě a tudíž i originální tvoření nových názvů, kterými se odchyľují od spisovné normy národního jazyka. Tyto odchylky se projevují v hláskosloví, v lexiku i v gramatice, rovněž se projevují neobvyklým

²⁷ Jaklová, A.: *Mluva mládeže*. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Č. Budějovicích, 1979, s. 2.

²⁸ Viz pozn. 26., s. 8–9.

²⁹ Viz pozn. 26., s. 4–5.

využíváním přízvuku, důrazu, melodie a intonace. Jedná se tedy o slova obecně česká, slangová, profesionální, argotická, slova expresivní – žertovná a posměšná slova, nadávky, slova zhrubělá. V mluvě mládeže se ale vyskytují i slova spisovná – slova odborná, knižní i slova přejatá.³⁰ Zdrojem expresivity se také stává to, že se v jedné větě vedle sebe nacházejí protiklady, např. slova knižní a vulgární apod.

3.4 Studentský slang a profesní mluva

Profesionální mluva bývá synonymně řazena vedle pojmu slang. Je tomu tak z důvodu podobnosti příčin vzniku, přesto jsou ale i zde patrné diferencující prvky: profesionální mluva má funkci věcně sdělnou (jedná se o nespisovné názvy terminologické povahy) a u slangu se objevují převážně prvky expresivní.

Podle Lumíra Klimeše lze dále rozlišovat slang zájmový (skupinový) a slang profesionální (profesní). „Profesionální slang má především funkci dorozumívací. Snaha o rychlé a jednoznačné dorozumění je zde na prvním místě.“³¹ Zájmový slang plní také funkci sdělovací, ale oproti slangu profesionálnímu se zde projevují především prvky emocionální.

3.5 Podobnost studentského slangu s argotem a ostatními slangy

Společné rysy mládí s myšlenkovou nespoutaností studentů je důvodem, proč studentská mluva má některé rysy společné s argotem. Zde, podobně jako v argotu, má velký význam jazyková hra a vtíp, a navíc i výrazná snaha o originalitu. Studentské prostředí odedávna přijímalo výrazy z argotu.

Hlavní rozdíl mezi argotem a slangem spočívá v tom, že při užívání argotu se mluvčí snaží utajit význam promluvy, slang usiluje o vtíp, úspornost, originalnost.

Jako u všech ostatních slangu (a ostatně i u jazyka spisovného) je zvuková stránka velmi důležitá, neboť se realizují především v mluvené komunikaci.

Studentský slang je tedy proti profesním slangům velmi proměnlivý a dynamicky se mění i během jedné generace. Touha po originalitě uvnitř kolektivu je hlavním důvodem, proč většina výrazů má velký počet synonym.

³⁰ Viz pozn. 26., s. 6–7.

³¹ Klimeš, L.: *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu v České republice a Slovenské republice v letech 1920–1996*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1997, s. 6.

3.6 Způsoby tvoření studentského slangu

Při tvoření slangových pojmenování se uplatňují různé jazykové postupy. Tvoří se nová slova, obměňují se hotová pojmenování. Zde se uplatňuje především odvozování příponami a skládání. Objevuje se i mechanické krácení slov, nastavování slov, zkratky a zkratková slova, dekompozice, tvorba sousloví, neologismy.

Při tvoření pojmenování ve studentském slangu se uplatňuje také jiný způsob tvoření, založený na změně významu slov již existujících. Nevzniká nové pojmenování, pouze se přenese název na základě věcné souvislosti, nebo na základě podobnosti – metonymizace a metaforizace.

3.7 Studie věnované studentskému slangu

Studentskému slangu se ve svých pracích a studiích věnovala celá řada lingvistů, např. Jaroslav Hubáček (*O českých slanzích*), Josef Hubáček (*K dnešnímu stavu studentského slangu*), Jan Chaloupek (*Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*), Lumír Klimeš (*Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu v České republice a Slovenské republice v letech 1920–1996*), Jiří Nekvapil (*K vysvětlující síle českého jazykovědného pojmu slang*) atd.

Základ bohemistickému bádání v oblasti slangu dal František Jílek – Oberpfalcer svojí statí *Argot a slangy* z roku 1934, zabýval se zde především slangem studentským a vojenským.

3.8 Výskyt studentského slangu v umělecké literatuře

Studenti si svá pojmenování pro věci týkající se školy, ale také věci, které se školou nesouvisejí, vytvářejí již delší dobu. Doklad o tom nalézáme v umělecké literatuře, např. v dílech *Stříbrný vítr* (Fráňa Šrámek), *Mistr Kampanus*, *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století* (obě Zikmund Winter), *Matka studentů* (František Pravda). Slova studentského slangu se vyskytují i v dílech starší české literatury, např. *Mastičkář* (poč. 14. století).

4 Způsoby tvoření slangových pojmenování

K obohacování slovní zásoby slangů dochází stejnými pojmenovávacími postupy jako u ostatních útvarů národního jazyka. Slangové názvy se nejčastěji vyskytují jako podstatná jména a slovesa, méně pak jako přídavná jména a zřídka jako příslovce (kromě nepříliš často se vyskytujících víceslovných pojmenování). Tvoří se tedy jak postupy transformačními, tak i postupy transpozičními.

4.1 Transformační postupy

Během transformačního postupu dochází k odvozování, skládání a jiným způsobům tvoření nových názvů (tj. zkracování, mechanické krácení a překrucování).

4.1.1 Odvozování

Slangové názvy se velmi často tvoří odvozováním příponovým, kdy se uplatňují zejména produktivní přípony.

4.1.1.1 Podstatná jména

Odvozená slangová podstatná jména se diferencují do různých slovtvorných a významových kategorií.

4.1.1.1.1 Slovtvorné kategorie

Slovtvorné kategorie se týkají utvořených slov podle jejich nabytého významu a souvislosti, patří sem jména činitelská, konatelská, nositelů vlastnosti, prostředků, přechýlená, zdrobnělá a zveličelá, místní, dějová, výsledků děje a vlastností.

4.1.1.1.2 Významové kategorie

Kategorii významovou lze chápat jako skupinu názvů, které významově souvisí, označují skutečnosti existující v jistém vztahu. Jsou sem přiřazovány názvy osob, zvířat, prostředků (pracovních nástrojů, pomůcek a materiálů), místní, dějové, výsledků děje a vlastností. Významové kategorie jsou tedy úzce spjaty s kategoriemi slovtvornými.

4.1.1.1.3 Názvy osob

Jako jména činitelská se chápou pojmenování osob, které jsou původci nějaké činnosti. Odvozovacím základem jsou základy slovesné. Tato slovtvorná kategorie není příliš početná. Slangová jména činitelská jsou nejčastěji tvořena příponou *-ák* (tato

přípona nejčastěji vyjadřuje expresivitu), méně často příponami *-l, -oun, -ař, -č, -ník, -íř, -a, -Ø* (*mazák, hrabal, šprtoun, biflař, balič, kádroník, švindlíř, máza, šprt*).

Jména konatelská označují živé bytosti, které se zabývají věcí vyjádřenou podstatným jménem v jejich základu. Jedná se o nejpočetnější slovotvornou kategorii u slangových pojmenování osob. Nejproduktivnějšími příponami jsou *-ař, -ář* a *-ák*, méně pak *-ista, -(n)ík, -ovec, -as, -a*. Přípona *-ák* podobně jako u jmen činitelských vyjadřuje nejčastěji i u jmen konatelských expresivitu. Přípona *-as* poukazuje na lehký příznak hanlivosti³² (*klikař, chemikář, záškolák, tříďas*).

Slovotvornou kategorii jmen přechýlených tvoří pojmenování ženského rodu, která jsou utvořena ze základových slov rodu mužského. I tento slovotvorný proces je ve slanzích poměrně produktivní. Nejproduktivnější odvozovací příponou je přípona *-ka*, méně časté jsou přípony *-ajzna, -(n)ice* (*frajerka, šřabajzna, kádronice*).

4.1.1.1.4 Názvy zvířat

Zastoupení slangových jmen zvířat je minimální (s výjimkou slangů zemědělského a mysliveckého). Lze je řadit do slovotvorné kategorie nositelů vlastnosti. Během sběru materiálu na tuto práci jsem se s touto slovotvornou kategorií nesetkala, proto se jí zde více nezaobírám.

4.1.1.1.5 Jména prostředků

Pojmenovávají věci, které slouží k vykonávání jisté činnosti. Tato skupina je velmi početná a názvy jsou nejčastěji deverbativa (= odvozeniny ze slovesných základů), méně často denominativa (= odvozeniny z jmenných základů).

Mezi nejproduktivnější odvozovací přípony patří přípona *-ák, -ka, -čka*³³ (*cucák, nervák, pátračka, skládačka*).

4.1.1.1.6 Jména zdrobnělá (deminutiva)

Jména zdrobnělá vyjadřují malou nebo menší míru vlastnosti, jsou tedy častým prostředkem k vyjádření expresivnímu (nejčastěji k vyjádření citového vztahu).

Značně produktivní jsou přípony *-ek, -ík, -(íč)ka, -íčko* (*blbeček, šprtík, dvoječka*).

³² Hubáček, J.: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1971, s. 8–9.

³³ Viz pozn. 31., s. 11–12.

4.1.1.1.7 Jména zveličelá (augmentativa)

Jména zveličelá jsou též nazývána zhrubělá. Na rozdíl od deminutiv vyjadřují větší míru vlastnosti. Ve slangovém pojmenování se vyskytují jen ojediněle (*meruna*).

4.1.1.1.8 Jména nositelů vlastnosti

Jsou to jména vzniklá podle vlastností základových slov. Slangová pojmenování se z menší části tvoří ze základů jmen přídavných (primárních i vztahových), z větší části ze základů jmen podstatných (je zde patrná primární motivace adjektivy). Tato skupina je velmi početná a patří sem především názvy věcné.

Nejproduktivnějšími příponami jsou přípony *-ák*, *-ka*, následně *-an*, *-as* a *-áč* (*druhák*, *seminárka*, *prašan*, *tvrďas*, *maskáč*).

4.1.1.1.9 Jména míst

Definice této slovtvorné kategorie není snadná, motivace slov vyplývá ze vztahu k jiné substanti, k vlastnosti, případně i k ději (vztah k okolnosti není ve slangovém výrazivu doložen). Jména míst se dělí na místa, kde něco je a na místa, kde se něco koná.

Ve většině případů se jedná o denominativa (hl. odvozeniny vzniklé prostřednictvím vztahových adjektiv), méně častá jsou deverbativa.

Produktivními příponami jsou *-ka*, *-na* (s variantami), *-ák*, někdy i *-išťe*³⁴ (*samotka*, *nalejvárna*, *šerifárna*, *cvičák*, *zimák*, *mrouskaliště*).

4.1.1.1.10 Jména dějů

Názvy dějů vyjadřují zpředmětněný děj. Neomezeně produktivní jsou podstatná jména slovesná tvořená příponami *-ní*, *-tí*, velmi produktivní je i přípona *-(č)ka*, méně časté jsou

-nda, *-Ø*, *-ina*, *-ák*, *-izace*, *-ismus*, *-ství*, *-ctví*³⁵ (*brept*, *dorážčeka*, *exnutí*, *fajlování*, *lanářství*).

4.1.1.2 Odvozovací přípony a univerbizace

Národní jazyk disponuje velkým množstvím možných odvozovacích přípon, používáno je ale jen několik. Zhruba čtyři pětiny všech zaznamenaných slangových podstatných jmen jsou tvořeny těmito příponami: *-ka* (s variantami), *-ák*, *-ař*, *-ář*, *-ní*, *-tí*.³⁶ Tyto zmíněné přípony slouží především univerbizaci. „Sousloví se mnohdy upravují:

³⁴ Viz pozn. 31., s. 16–17.

³⁵ Viz pozn. 31., s. 18.

³⁶ Hubáček, J.: *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988, s. 15.

pojmenování několikaslovná se transformují v jednoslovná v tzv. procesu univerbizace, např. pololetní prázdniny → *pololetky*, výpadová silnice → *výpadovka*.³⁷ Hlavní výhodou univerbizovaných pojmenování je jejich snadnější užívání v praxi, nevýhodou se pak může jevit jejich menší sdělná hodnota (*osobák* = osobní vlak či osobní rekord).

4.1.1.3 Slovesa

Odvozená slangová slovesa jsou zastoupena v menší míře než slangová podstatná jména. Tvoří se jednak příponami (ze jmenných základů), jednak předponami (ze sloves). Na rozdíl od podstatných jmen nepodléhají slovesa dělení podle mutace, modifikace a transpozice. Ke kategorizování sloves dochází pomocí přípon, viz práce Jaroslava Hubáčka.³⁸

4.1.2 Skládání

Tento způsob tvoření nových slangových pojmenování je méně častý. Používá se především v situacích, kdy je modelem víceslovné pojmenování (např. baskřídlovka = basová křídlovka). Hlavním stimulem tohoto způsobu tvoření je snaha o univerbizaci.

Značný je výskyt slangových složenin hybridních, které využívají mezinárodních slovních základů a tvoří přechod k názvům odborným (např. auto, elektro, foto, gramo, moto, radio, stereo apod. → *elektročas*, *fotosnímek*, *gramodeska*, *motokolo*, *radioobchod*).

Slova vzniklá skládáním lze rozdělit dle významových kategorií:³⁹

1. názvy prostředků – v širším smyslu (*autodrožka*, *baskřídlovka*, *dvoukolák*, *fotoaparát*, *fotocela*, *švindlpas*);
2. názvy osob (*bagrmistr*, *bardáma*, *mordparta*);
3. názvy míst (*elektrocentrála*, *motoopravna*, *vozdepo*);
4. názvy dějů (*proficyklistika*, *stopstav*, *švindlkurs*);
5. názvy nezařazené (*fotoefekt*, *generálbas*, *kovoobr*).

³⁷ Dejmek, B.: *Tvoření a stavba slov*. Olomouc: Olomouc, 2002, s. 64.

³⁸ Hubáček, J.: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1971, s. 23–24.

³⁹ Viz pozn. 37., s. 25.

4.1.3 Zkracování

Nová slangová pojmenování se tímto způsobem příliš často netvoří. Pro slang je ale poměrně vyhovující, neboť umožňuje zachování odborného označení, významové zřetelnosti a vyjadřovací jednoduchosti. Během zkracování vznikají jednak slova zkratková, jednak iniciálové zkratky.

4.1.4 Mechanické krácení

Mechanicky krácené názvy vznikají v důsledku snahy o kratší a zvukově zjednodušené vyjádření. Charakteristický je menší počet slabik, zjednodušené souhláskové skupiny, sklon k otevřeným slabikám, případně jsou i jinak hláskově upravovány, např. *cvíčko, deskripce, chemka, příraz, přírodák* apod.

Názvy vzniklé tímto procesem lze rozčlenit podle významových kategorií:⁴⁰

1. názvy prostředků (*dvoja, ešus, registračka, sajdka, stravka, vyzo*);
2. názvy osob (*cent, matyk, prófa, říd'a, říd'as, úča*);
3. názvy dějů (*basket, matura, opáčko, pinkes*);
4. názvy míst (*gympl, průmka, stad'ák, zdráva*);
5. názvy nemocí (*encka, pneumonka*);
6. názvy ostatní (*mahon, prváč, stipko*).

4.1.5 Překrucování

Překrucováním bývá význam slova pouze modifikován (podobně jako u mechanického krácení). Projevuje se zde snaha o zvukové zvýraznění, odlišení od zvukové podoby spisovné, jazyková hravost, snaha o dvojsmyslnost slov apod. Vyskytuje se zde zvláštní typ metaforizace (již předchází překrucování), vznikají tzv. expresivní homonyma. Jsou to slova poupravená tak, že se formálně ztotožňují se slovy neexpresivními zcela odlišného významu. Tento druh metaforizace probíhá na základě pouhé zvukové podobnosti, např. *kejtra, kytka* (kytara).

⁴⁰ Viz pozn. 37., s. 17.

Významové kategorie slov vzniklých překrucováním:⁴¹

1. názvy osob (*pad'our, uchál*);
2. názvy prostředků (*bobina, kompotka, pádro, škicák*);
3. názvy míst (*špitlík*);
4. názvy dějů (*plavit, tabulírovat*);
5. názvy jiné (*jasan, štígro*).

4.2 Transpoziční postupy

Transpozičními postupy se rozumí tzv. sémantické tvoření (metaforické a metonymické přenášení), tvoření názvů víceslovných (frazologismů) a přejímání.

4.2.1 Sémantická tvoření

Sémantická tvoření pracují s přenášením slovního významu a patří k nejčastějším způsobům tvoření nových slangových pojmenování, především na základě podobnosti vnějších znaků denotátů (metafora), méně často na základě vnitřní souvislosti denotátů (metonymie).

4.2.1.1 Metaforické přenášení

Metaforizaci mluvčí užívá v situaci, kdy pociťuje potřebu jazykově vyjádřit novou skutečnost, u níž si uvědomuje podobnost se skutečností jinou, již označenou. Tento způsob je velmi frekventovaný onomaziologický postup při obohacování slovní zásoby slangů. Slangové metaforické názvy vznikají jak z potřeby výrazného pojmenování věcného (např. *bačkora, čert, ještěrka, pavouk* apod.), tak i z důvodu vyjádření citového vztahu (např. *karkulka, prase* apod.). Často se stává, že se u slangových metaforických názvů nový obsah slučuje s vyjádřením expresivity.

Při metaforickém přenášení se využívá celkového vzhledu, v určitém nápadném nebo důležitém znaku, barvě, velikosti, tvaru apod. Je zde i patrná snaha o dosažení jednoduchého pojmenování, v daném prostředí jednoznačného, zřetelného a výrazného.⁴²

⁴¹ Viz pozn. 37., s. 17.

⁴² Hubáček, J.: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1971, s. 30.

Příznak expresivity u metaforických názvů lze chápat nejčastěji jako snahu o vyjádření důvěrného citového vztahu, humoru, případně posměchu, citové nelibosti (záporného citového vztahu), nadsázky (hyperboly) či jako snahu o zvukovou výraznost.

Při metaforickém tvoření se nejčastěji čerpá ze sféry živočišné, užívá se názvů zvířat (např. *čokl, kotě, koza, kůň, liška, prase, slon* apod.), ptáků (např. *husa, káča, orel, papoušek* apod.), brouků a jiných živočichů (např. *ještěrka, pavouk, žabka, žába* apod.), osob (obecných i vlastních, např. *babka, hrbatá, Hurvínek, Italka, Kuba, Matěj, panenka, šerif* apod.) nebo jiných, významově vzdálených významových kategorií: názvů hudebních nástrojů (např. *basa, dudy, trumpeta* apod.), potravin (např. *čokoláda, nudle, syreček* apod.), nádobí a domácích potřeb (např. *kafemlejek, špunt, almara* apod.), obuvi a součástí oblečení (např. *bačkora, klobouk, kšandy* apod.) a dalších názvů běžných v každodenním všedním jazykovém styku (např. *barák, bedna, cigáro, díra, klika, kufr, pecka, zahrádka* apod.).⁴³

4.2.1.2 Metonymické přenášení

Metonymie probíhá na základě přenesení pojmenování na jinou věc či představu, která s věcí nebo představou věcně souvisí nebo s ní má spojitost. Jedná se o méně častý sémantický postup při tvoření slangových pojmenování.

S metaforickým přenášením má společné využívání již hotových pojmenování a liší se ve vyjadřování expresivity, neboť během metonymického přenášení se usiluje o stručné (jednoslovné) a zřetelné pojmenování.

Při metonymickém přenášení se uplatňuje dosti rozmanitá motivace. „Nejpočetnější jsou ty, které vznikají na předloze víceslovných názvů a jsou tak realizací univerbizace (*muška* = muší váha, *obrysy* = obrysová světla, *oplen* = oplenný vůz, *sádra* = práce provedená v sádře).“⁴⁴

Mezi nejčastěji obohacované významové kategorie jsou řazeny názvy prostředků (v širokém slova smyslu), názvy dějů (pracovních úkonů, činností) a jejich výsledků, názvy osob a kolektivů, názvy nemocí.

K metonymickým názvům jsou přidávány i názvy tvořené původním značkovým určením (např. *chevrolet, škoda* apod.) a názvy s motivací méně zřetelnou (např. *cenзуra, kokakola, pilot, snajper* apod.).

⁴³ Hubáček, J.: *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988, s. 17–18.

⁴⁴ Viz pozn. 42., s. 18.

4.2.2 Tvoření pojmenování víceslovných

Ve výjimečných situacích se vyskytují slangová pojmenování jako víceslovné názvy. Jedná se zde jednak o tvoření pojmenování sdružených (sousloví), jednak o tvoření spojení frazeologických (frazologismy dále rozlišujeme na nominální a verbální).

4.2.2.1 Sdružená pojmenování

Zastoupení této skupiny ve slanzích není příliš četné. V běžně mluveném jazyce, zejména pak v oblasti slangu, je tento typ pojmenování vnímán jako nevýhodný (např. oproti odbornému stylu – zde je tento způsob sémantického tvoření velmi častý).

Pokud se vyskytnou slangová sdružená pojmenování, děje se tak motivací věcnou. Potřeba vyjádřit sdruženým pojmenováním expresivitu je ve slanzích řídká. Často se zde uplatňuje i přenášení slovního významu.

Sdružená pojmenování jsou nejčastěji řazena do významových kategorií názvů prostředků, názvů dějů a jejich výsledků a jiných.

4.2.2.2 Nominální frazeologismy

Nominální frazeologismy jsou charakterizovány jako sousloví, která jsou méně častá. Napomáhá tomu nesoulad s aktuální univerbizací, proto je mnoho existujících slangových sousloví pocíťováno jako přechod k pojmenování odbornému (např. *budovací stroj*).

4.2.2.3 Verbální frazeologismy

Frazeologismy verbální se vyskytují jako ustálená spojení (jejich tvoření je častější). Dochází zde k vazebnému spojení slov, minimálně jedno slovo z této vazby ztrácí svůj vlastní význam anebo nabývá významu nového, často přeneseného. Mluvčí se snaží vyjádřit výstižně, názorně či aktualizovaně nějakou specifickou činnost (např. *chytit raka, mít vítr* apod.).

Zajímavostí se jeví nápadně časté užívání některých frekventovaných sloves, jako např. *dělat* (*dělat dopravu, dělat páru*), *mít* (*mít rajóny, mít vítr*), *jet*, *jezdit* (*jet slalomem, jezdit v háku*) apod.⁴⁵

⁴⁵ Viz pozn. 42., s. 18–19.

4.2.3 Přejímání

K obohacování slovní zásoby slangů dochází také díky přejímání slov z cizích jazyků. Nejde zde tedy o tvoření nových slov ve vlastním slova smyslu, ale o adaptaci názvu cizího do prostředí domácího jazyka.

Na příčinu přejímání slov je pohlíženo z mnoha úhlů, např. chybějící nebo ne včas propracovaná terminologie (hlavně u slangu technického, železničářského, řemeslnického, vojenského, hutnického), snaha o zachování pojmů specifických v určitém prostředí nebo v určitém národě (např. ve slangu sportovním názvy z angličtiny – *debl*, *forvard* apod.), snaha o zjednodušené vyjádření v případech, kde domácí název je realizován souslovím nebo kde je dlouhý a málo výrazný (např. *varcna* = klínek zabraňující pootočení náběžného kotouče), snaha o expresivní vyjádření. Užívání tradičního přejatého výraziva dává uživateli pocit společenského splynutí s prostředím.

Přejímané názvy se přizpůsobují poměrům domácího jazyka po stránce zvukové i morfologické (slovnědruhové a flexivní), např. *centrleska* (centreless), *klipsna* (clips), *šmirglovka* (Schmirelscheibe) apod.

Přejatá pojmenování se nacházejí především v kategorii názvů prostředků (např. *lágr*, *majz*, *mašinkvér*, *špona* apod.), ve větší míře jsou i v kategorii názvů dějů (např. *hapták*, *klencák*, *lauf*, *rajzovat* apod.), názvů osob a skupin (např. *fišmajstr*, *lajtnant*, *štajgr* apod.) a v kategorii názvů míst (např. *cimra*, *lágr*, *plackomando*,). V ostatních kategoriích (názvy výsledků dějů a činností, názvy zvířat a ostatní názvy) se vyskytují minimálně.

4.2.3.1 Způsoby přejímání

Velmi častým způsobem je přidávání domácích odvozovacích přípon k cizím základům (většinou zvukově upraveným). Nejproduktivnějšími přípony jsou: *-a*, *-ka*, *-na*. V těchto případech se přejímání výrazů přibližuje příponovému odvozování (např. *patrontasche* → *patrontaška*).

Další možností je zvuková úprava nebo zjednodušení základu cizího slova předlohového (např. *Platzmeister* → *placmistr*).

Vyskytuje se i méně častý způsob, kdy se předlohové složeniny zjednoduší buď vynecháním jednoho z komponentů (např. *Lokomotivframe* → *fréma*), nebo nahrazením jednoho z komponentů (zpravidla druhého) domácím formantem odvozovacím

(např. Passierschein → *pasírka*).⁴⁶ Často se ale také stává, že během přejímání nedochází k výrazným zvukovým změnám nebo úpravám. Ve většině těchto případů se jedná o předlohy zakončené souhláskou nebo skupinou souhlásek, které se řadí zejména k rodu mužskému neživotnému vzor hrad (např. *klajstr*), méně často pak k rodu mužskému životnému vzor pán (např. *kasír*).

4.2.3.2 Jednotlivé jazyky, z nichž jsou slangové výrazy přejaty

Značnou část slangového pojmenování tvoří názvy přejaté z němčiny, velká většina těchto výrazů byla přejata již v minulosti, kdy byly ještě české země nedílnou součástí Rakousko-uherské monarchie (nejedná se tedy o živý pojmenovávací postup). Takto získané výrazivo se dosud užívá nebo je alespoň uchováno v jazykovém povědomí starší generace (především v prostředí s tradicí – např. řemeslnictví). Dalším důvodem zachování výrazů přejatých z němčiny je i to, že často plní funkci názvů expresivních.

V současné době dochází k přejímání slov především z angličtiny (např. *centr, čutat, faul, fifty fifty, klipsna* apod.). Menší část přejatého slangového výraziva pochází z ruštiny (např. *komandýrovka, paspart, samochodka* apod.), z italštiny (*kápo, ultimo* apod.), francouzštiny (*tuzér, panašovat* apod.) a také z latiny (*exnout, recese* apod.).⁴⁷

⁴⁶ Hubáček, J.: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1971, s. 39.

⁴⁷ Hubáček, J.: *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988, s. 19–20.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výsledky dotazníků

5.1 Studentské pozdravy

U tohoto bodu dotazníku se výsledky jednotlivých středních škol příliš nelišily. K nejčastěji užívaným pozdravům mezi studenty jednoznačně patří tři typy: *ahoj*, *čau* a *čus*. Poté v četnosti výskytu jednotlivých pozdravů následuje *zdarec*, *nazdar*, *zdar*, *ahojky*, *čauky*, *čus bus*, *zdravim*, *servus*, *pic* a *aloha*.

Zajímavostí bylo, že na gymnáziu a na obchodní akademii se mezi sebou studenti zdraví především pomocí pozdravu typu: *ahojky*, *ahojík*, *čauky* a *zdravim*, *ženy*. Vysvětlují si to především tím, že zhruba 80 % všech studentů z obou škol tvoří dívky, které během komunikace rády užívají mnoho různých zdvořilých (deminutiva).

5.2 Vzájemná hodnocení

Tato část dotazníku byla ještě rozdělena na dvě podotázky. V první jsem se ptala, jak se mezi sebou studenti označují, pokud chtějí toho druhého negativně ohodnotit, a v druhé podotázce, jak se mezi sebou označují, pokud chtějí někoho pochválit, kladně ohodnotit.

U první podotázky byly výsledky škol lehce odlišné. Na všech pěti školách jako nejčastější odpověď udávali studenti nejrůznější vulgarismy, zejména: *debil*, *idiot*, *kokot*, *kretén* a *zmrd*. Na gymnáziu a obchodní akademii se mimo zmíněných vulgarismů objevily ještě tyto výrazy: *hňup*, *pako*, *pakuň*, *primitiv*, *tele* a *zmetek*.

V druhé podotázce se výsledky jednotlivých škol lišily více, u jednotlivých škol zde uvádím odpovědi, které jsou seřazeny od nejčastěji užívaných po méně časté výrazy:

- gymnázium – *seš cool*, *borec*, *tejpek*, *woow*, *seš frajer*, *seš klasa*, *seš hustej*;
- obchodní akademie – *borec*, *dobře ty*, *seš dobrej týpek*, *frajer*;
- střední hotelová škola – *jsi dobrej*, *dobře ty*, *seš dobrej týpek*, *pěkně ty*, *borec*, *frajer*;
- střední průmyslová škola – *big boss*, *borec*, *klasa*, *dobře ty*, *killer*, *pecka*;
- střední odborné učiliště – *machr*, *killer*, *borec*, *hardcore*, *frajer*, *seš dobrej*, *dobře ty*.

Zvláště u této otázky se u studentů projevilo obohacování jejich slovní zásoby pomocí přejímání z cizích jazyků, v tomto případě především z anglického jazyka: *big boss* (= velký šéf/mistr), *cool* (= senzační, úžasný), *hard core* (= tvrdý oříšek), *killer* (= zabiják).

Studenti Střední průmyslové školy a Středního odborného učiliště v Pelhřimově mají podobnou slovní zásobu. Domnívám se, že tomu tak je z důvodu, že obě školy využívají stejné prostory pro praxi svých studentů.

5.3 Druhy škol

Zde jsem se studentů ptala na pojmenování různých druhů škol. Výsledky jednotlivých škol se téměř vůbec nelišily, proto zde odpovědi nečlením na jednotlivé školy:

- základní škola – *základka*;
- gymnázium – *bouda, gympl, ústav*;
- obchodní akademie - *obchodka*;
- střední ekonomická škola – *ekna, ekonomka*;
- střední odborné učiliště – *soška, učňák*;
- střední průmyslová škola – *průmka, průmyslovka*;
- střední hotelová škola – *hotelárna, hotelovka*;
- střední zemědělská škola – *hnojárka, hnojárna, zeměděлка*;
- střední zdravotnická škola – *zdrávka, zdravotka*;
- vysoká škola – *vejška, vysoká*, ve výjimečných případech se ještě objevovalo: *sci-fi, sen, vzdálená budoucnost*.

5.3.1 Způsoby tvoření

Nejčastějším způsobem tvoření výrazů pro označení jednotlivých škol je vytváření jednoslovných pojmenování z víceslovných.

1. odvozování – nejtypičtější přípony:

a) maskulina: *-ák – učňák*

Podstatná jména mužského rodu se v této skupině téměř nevyskytují. Při výzkumu jsem se setkala pouze se 3 výrazy – *učňák, gympl, ústav*.

b) femina: *-árna – hnojárna, hotelárna*

-ka – obchodka, základka, zdrávka, zeměděлка

Vůbec se nevyskytují podstatná jména středního rodu.

2. jednoslovná pojmenování:

- *zdravotka, zemědělkyně, průmyslovka* (dalším zkracováním *průmka*), *vejška*.

5.4 Pojmenování jednotlivých škol

V této části dotazníku jsem se ptala studentů, jak označují školu, kterou navštěvují. V předchozí otázce se jednalo o školy obecně, byly tam uvedeny i takové, které se v Pelhřimově nevyskytují (studenti k nim nemají žádný emocionální vztah).

Ve výsledcích některých škol je velmi dobře patrný smysl pro nápaditost tvoření slangových pojmenování.

Výsledky jednotlivých škol jsou řazeny sestupně podle četnosti výskytu:

- gymnázium – *ústav* (mříže v oknech → považováno za výchovný ústav), *borůvkárna* (kvůli fasádě – má růžovofialovou barvu), *růžový ústav* (fasáda);
- obchodní akademie – *obchodka, ústav, ústav pro zmenšení inteligence*;
- střední hotelová škola – *hotelovka, hotelárna, bouda*;
- střední průmyslová škola – *průmka, střední, škola*;
- střední odborné učiliště – *Friedovka, Frídovka* (škola sídlí ve Friedově ulici), *Oxford* (přejaté slovo, zesměšňující efekt), *FAMU – Friedova Akademie Manuálního Umění, blázinec, ústav*.

Z výsledků je ve většině případů patrný neutrální vztah studentů ke škole, v některých situacích přechází jejich označení k ironickému, zesměšňujícímu pojmenování (*FAMU, Oxford, borůvkárna*).

5.4.1 Způsoby tvoření

1. jednoslovná pojmenování:

- *hotelovka, průmka, střední*

2. víceslovná pojmenování:

- *růžový ústav, ústav pro zmenšení inteligence*

3. vytváření zkratkových slov a iniciálových zkratků:

- *FAMU*

Viz předchozí kapitola.

5.5 Názvy související se školou

V celé této skupině výrazy ze studentského slangu nejsou bohaté. Hesla této skupiny studenti většinou používají také v běžné řeči (netvoří tedy slova slangová ve velkém množství).

Pro každý výraz studenti používají zpravidla jeden název, který se vyskytuje ve většině dotazníků. Nejvíce možností studenti vypsali k výrazu „žák, který se snaží získat přízeň vyučujících“.

Jednotlivé názvy, které souvisejí se školou:

- prázdniny – *dny volna, prázky*;
- přestávka – *pauza, svačna*;
- vysvědčení – *černá listina, výzo* (u této otázky byla téměř překvapující četnost výskytu tvaru „výzo“), *výzum*;
- třídní kniha – *svatá kniha, třídnice*;
- třídní učitel – *třídní, tříďas*, úča, na obchodní akademii se často vyskytovalo víceslovné pojmenování *Marta, třídní matka*;
- písemná práce – *písemka, prověrka*;
- učit se – *biflovat, bušit se, drtit, mučit se, šprtát, šprtít se, šrotit*;
- zkoušení – *střílení do nevinných, tasení, zkouška, 5 minut ticha*;
- být zkoušen – *být/bejt tasenej, být/bejt vytasenej, jít na smrt, rychlá/náhlá smrt*;
- maturitní zkouška – *fraška, madurida* (úmyslné zesměšnění ze strany studentů), *matura, maturita, zbytečnost, nutnost, zkouška (z) dospělosti*;
- jídelna – *chemička, laboratoř, šlichta* (označení pro jídlo), *žrádelna* (expresivní kořen slova zhrubělého), studenti gymnázia v této souvislosti uvádějí, že *jdou na flaksu*, studenti obchodní akademie označují jídelnu jako *hnus*, studenti střední odborné průmyslové školy pro označení jídelny používají výraz *hladomorna*;
- šatna – *klece, převlíkárny, skříňky*;
- žák, který se dobře učí – *bejt/být nabušenej/nadrceném, Einstein, šprt/šprtna, šprtík, šprtoun, šprtounek, šrot*;
- žák, který se špatně učí – *bambus, blb, blbeček, blboun, debil, debža, dement, flákač, guma, lajdák, lenoch, pabl, pohodář, tágo, trotl*;

- žák, který se snaží získat přízeň vyučujících – *anální astronaut, anální horolezec, Hujer* (podle postavy z filmu *Marečku, podejte mi pero*), *kapr, leštič klik, podležák, rektální alpinista, řiťolezec, řiťopich, slepičí prdelka, šplhna, vlezdíra, vlezdoprdelka, vlezprdelka, vtěrka.*

5.5.1 Způsoby tvoření

1. odvozování:

a) maskulina: *-oun – šprtoun* (zesiluje expresivitu)

-as - tříďas

-Ø – šprt

b) femina: *-ka – zkouška*

c) neutra: *-í – tasení*

-um – výzum (od původně zkráceného tvaru *výzo* pomocí přípony *-um*)

2. zkracování – obměna základu (dloužení), objeví se jiná souhláska:

- *prázky, výzo*

3. univerbizace:

- *písemka, třídnice, tříďas*

4. víceslovná pojmenování:

- *černá listina, dny volna, rektální alpinista, střelení do nevinných, svatá kniha*

5. skládání:

- *podležák, řiťopich, vlezprdelka,*

6. nastavování slov:

- *šprt → šprtoun → šprtounek, šprt → šprtík*

5.6 Známky při klasifikaci

Skupina pojmenování, která patří ve studentském slangu k tvarově nejrozmanitějším. Tuto skupinu je možné zařadit hned za skupinu pojmenování, která se zaobírá přezdívkami. V každém dotazníku bylo možné najít u jednoho hesla hned několik výrazů:

- 1 - *ajncka, bič, eins, jednuška* (deminutiva), *one, za jedna;*
- 2 - *dvója, dvojec, dvoječka, za dva/za dvě, zwei;*
- 3 - *dobrý, dobře, dritte, průměr, trója, troják, trojec, za tři;*

- 4 - *čtverec, čtverka, sesle* (z něm. *der Sessel* = židle, křeslo), *stolice, š'oura, za čtyři, židle*;
- 5 - *bajle, bání, báňa, basa, bomba, bur/bura, burák, bŭr/bŭra, fajf, kule, koule, plnej, plný/plnej počet, puma, za pět.*

Je jistě zajímavé, že čím je známka horší, tím pro ni studenti znají více výrazů.

5.6.1 Způsoby tvoření

1. odvozování – charakteristické přípony:
 - a) maskulina: *-ec* – *čtverec, trojec*
 - b) femina: *-ka* – *ajncka* (cizí základ *eins* + přípona *-ka*)
-ečka – *dvoječka* (deminutiva)
2. zkracování – častá obměna základu (dloužení):
 - *trója,*
3. přejatá slova:
 - z něm. *dritte, eins, zwei*
 - z angl. *five* → *fajf, one*
4. víceslovná pojmenování:
 - *plný /plnej počet, za dva, za jedna*
5. metaforismy:
 - *bič, bomba, koule, kule, puma, židle*

5.7 Přezdívky

Tato skupina obsahovala velmi rozmanité výrazy ze studentského slangu. Výsledky zde nerozděluji na jednotlivé školy, neboť způsoby tvoření přezdívek jsou vesměs podobné.

Přezdívky můžeme rozdělit podle vzoru Josefa Hubáčka⁴⁸ do několika skupin:

- a) pojmenování osob úpravou formy příjmení:
 - jedná se o různé slovotvorné obměny, synonymická pojmenování vzniklá přenášením významu
 - Berka → *Bery*
 - Cechnerová → *Cechnerka*
 - Hunal → *Huny*

⁴⁸ Hubáček, J.: *K dnešnímu stavu studentského slangu*. Naše řeč 48, 1965, s. 86–90.

- Kohoutová → *Kohoutice*
- Kovář → *Kovi*
- Kratochvílová → *Kratochvílka* – místo -ová je přípona -ka, ženská příjmení jsou utvořena jako jména žen podle povolání (jména přechýlená)
- Paclík → *Páca*
- Plachá → *Pleška* – nové pojmenování, radikálně měnící původní význam
- Rathouský → *Houser* – zkracování + obměna slovního základu
- Sedlák → *Jedlák* – nové pojmenování, radikálně měnící původní význam
- Souček → *Suk*
- Šebestová → *Šebina*
- Valenta → *Vali* – zkracování
- Vazač → *Vazoun* – expresivní přípona -oun
- Vytisková → *Vytina*
- Zajíček → *Zajda* – zkracování + přípona -da

b) pojmenování osob domácími podobami křestních jmen:

1. tvoření běžnými zdrobňovacími příponami:

- *-ík: Jiřík, Pavlík, Pepík, Toník, Zdeník*
- *-ek: Jaroušek, Josífek, Ládísek, Tomášek*
- *-inka: Janinka, Martinka*
- *-ka: Mařka, Věrka*

2. změnami základu:

- *dloužení + palatalizace: Dáša*

3. tvoření mužských jmen ženskými příponami:

- *Jožka, Kája, Láďa*

4. tvoření příponami pejorativními:

- *-ena: Mařena*
- *-oun: Pavloun*

Jak u křestních jmen, tak u příjmení je možné tvořit nepřeberné množství přezdívek. Proto není možné zachytit v dotazníku všechny případy, které se vyskytují na jednotlivých školách.

c) pojmenování osob podle nápadného vnějšího znaku:

- *afro* – jedinec, který má poměrně hodně vlasů
- *bárbína, princeznička* – podle vzhledu a chování
- *čiča, kočanda, krasotinka, květinka* – krásná dívka
- *dlouhán* – vysoké postavy
- *drobek, malej* – velké postavy – použito ironicky, vyjádřeno protikladem
- *fazole* – podle tvaru postavy
- *hezounek, kočičák* – velmi hezký chlapec/muž
- *hruška* – podle tvaru postavy
- *ježeček, ježek* – jedinec s krátce ostříhanými vlasy
- *kačena, kačer* – podoba postavy a hlavně kolíbatá chůze
- *kobyly* – podle postavy, chůze a především podle běhu
- *kudlanka* – podle postavy a držení těla, připomíná kudlanku nábožnou
- *květák* – podle úpravy vlasů
- *lišák, liška* – podle barvy vlasů
- *model, šampón* – chlapec, který příliš dbá o svůj vzhled (dá se říci, že je „zženštilý“)
- *modrovlas* – podle barvy melíru
- *ovce, pudl* – má vlasy po trvalé
- *peroxidka* – odbarvuje si vlasy
- *prcek* – vysoká postava – použito ironicky
- *sádelník* – velmi obézní člověk
- *Twigy* – silnější postavy – použito ironicky, vyjádřeno protikladem
- *válec* – podle tvaru postavy

d) podle předmětu, kterému učitel vyučuje, nebo podle funkce vykonávané ve škole:

1. učitel českého, německého a anglického jazyka:

- *češtinář, němčinář, angličtinář*

2. učitel matematiky:

- *integrál* (metonymie), *matikář* (univerbizace)

3. učitel fyziky:

- *Ampér, Archimédes* (názvy podle slavných fyziků), *fyzikář*

4. učitel chemie:
 - *chemikář* (nastavování pomocí expresivní přípony), *pipeta* (metonymie)
 5. učitel dějepisu:
 - *dějepisář*
 6. učitel zeměpisu:
 - *atlas* (metonymie), *zeměkoule*, *zeměpisář*, *zeměpisec*
 7. učitel přírodopisu, biologie:
 - *biologář*, *difenbachie* (metonymie), *přírodopisář*
 8. učitel tělesné výchovy:
 - *svalovec* (metafora), *tělocvikář*
 9. ředitel školy:
 - zde je poměrně velký počet přezdívek: *nadřízený*, *říd'a*, *správce*, *správce ústavu*, *šerif*, *velký kápo*
 10. školník:
 - *kotelník*, *sklepník*, *školňas*
 11. třídní učitel:
 - *třídní*, *tříďas* (univerbizace)
 12. předseda studentské samosprávy:
 - *šplhoun*, *šprt*, *šprtoun*
- e) podle charakteristických slovních obrátů – výroků:
- *mindá* – neustále říká, že je to v *mindě* (z rom. *mindž* = dámské přirození⁴⁹)
 - *no jistěěěě*
 - *pravda* – neustále používá toto slovo
- f) podle věku:
- *baba*, *babice*, *dědek* – zhoršující význam
 - *důchodce* – neutrální výraz
 - *mlad'as*, *mlad'och*

⁴⁹ Hugo, Jan: *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006, s. 214.

g) podle charakteristické příhody:

- *Batman* – v dětství nosil bundu s Batmanem
- *brečoun* – často u zkoušek pláče
- *dešťovky a žížaly* – při výuce řešili, jaký je rozdíl mezi dešťovkou a žížalou
- *mlátička* – rozepře vyvrcholila bitkou a on vyhrál
- *skokan* – rád a často skákal ze schodů, jednou mu to nevyšlo a skončil v nemocnici s otřesem mozku
- *těžkej nářez* – jedinec trpící silnou plynatostí a nadýmáním
- *uchošťour* – často přistižen, jak se „šťourá“ v uchu

h) podle zájmů:

- *pyroman* – rád dělá pokusy a zkouší různé hořlaviny
- *rocker* – styl oblékání a podle oblíbeného hudebního žánru

i) podle povahy:

- *hadice* – úlisná – přenesený význam, hanlivé, cit nelibosti, nepřátelský vztah
- *kaskadér* – rád riskuje – slovo přejaté
- *machr* – má přehled (prejato z německého jazyka *der Macher* = obratný člověk) – v obecné češtině
- *mimoň* – nevnímá svět kolem sebe
- *nervák* – nervózní člověk
- *škodná* – vše zkazí, zakáže, různě škodí
- *táta* – snaží se pomáhat, rád uplatňuje různé výchovné metody
- *vir* – šíří se a chová se jako virus
- *všudybyl, vševěd* – všímavý a důsledný – složeniny
- *windows* – je chytrý, má přehled, je jako „chodící encyklopedie“

j) podle postav z literárních děl, z filmů, z historie a ze společenského života:

- *Einstein, Fantomas, Herodes, Hujer (Marečku, podejte mi pero), Kelišová (Slunce, seno, jahody), Kleopatra, Marfuša (Mrazík), Pamela (Pobřežní hlídka)*

- k) podle charakteristického předmětu, který stále používá:
- *drátěnka* – nosí rovnátka
 - *mrkváč* – nosí kalhoty specifického střihu označované jako „*mrkváče*“
 - *ukazovátka* – neustále ho nosí s sebou a používá
- l) přezdívky, které studenti převzali od starších ročníků, dále je používají, ale již neznají příčinu, proč tato přezdívka vznikla:
- *mech, strejda, svišť, treska*

5.7.1 Způsoby tvoření

1. odvozováním – pomocí různých přípon, z nichž mnohé dodávají slovu expresivní zabarvení – nejčastější přípony:
 - a) maskulina: *-ák* – *přírodopisák*
-án – *dlouhán*
-ář – *angličtinář, češtinář, němčinář* (velmi produktivní přípona)
-as – *školňas, tříďas* (zesiluje expresivitu)
-ek – *Jaroušek, Tomášek*
-ník – *kotelník, sklepník*
-oun – *šplhoun, šprtoun* (zesiluje expresivitu)
 - b) femina: *-ena* – *Mařena*
-ice – *hadice*
-ka – *Cechnerka, Kratochvílka* (jako jména přechýlená)
2. zkracování – typický způsob obměňování slov, který je zdrojem expresivity:
 - *Houser, Vali*
3. univerbizací – Jedná se o charakteristický prvek v běžně mluvené řeči. Na pozadí víceslovných pojmenování vznikají pojmenování jednoslovná.
 - *třídní, tříďas*
4. skládáním:
 - *vševěd, uchošťour*
5. tvořením sousloví – multiverbizací:
 - *velký kápo*

6. užíváním slov přejatých – někdy i slovotvorně obměněných:

- *flegmouš, kaskadér*

Srovnáme-li množství a způsoby tvoření slangových výrazů pro označení osob dnes a v minulosti, zjistíme, že v této oblasti je studentský slovník stejně bohatý a rozmanitý jako slovník dřívějších studentů. Také způsoby tvoření jsou podobné.

Zajímavá z hlediska tvoření je skupina pojmenování osob podle nápadného vnějšího znaku. Většina těchto metaforických pojmenování označuje osoby jmény zvířat na základě určitého podobného znaku (např. *ježek, liška, kačer*), nebo jsou to pojmenování lidí podle postav filmových (např. *Marfuška z Mrazíka*), jindy používají studenti odborných termínů (např. *windows*).

5.8 Znalost a užívání starších názvů ze studentského slangu

V předposlední části dotazníku se věnuji starším heslům ze studentského slangu za účelem poznání, zda je studenti ještě znají či dokonce používají. K uvedeným heslům měli korespondenti napsat, co jim dané výrazy, fráze říkají a zda je používají.

Výsledky dotazníků zde dělím podle jednotlivých škol.

1. *pařit* = bavit se, tancovat
 - a) gymnázium – Téměř všichni používají tento výraz v jeho původním významu. Některým studentům se jako první význam tohoto hesla vybavilo hraní počítačových her.
 - b) obchodní akademie – 70 % studentů této školy dokázalo pojem vysvětlit, ale jen necelá polovina jej užívá (nahrazují jej výrazem *kalit*).
 - c) střední hotelová škola – Zde všech 20 dotázaných studentů znalo toto heslo a také je aktivně užívá.
 - d) střední průmyslová škola – Na této škole zná a užívá výrazu *pařit* téměř polovina dotázaných.
 - e) střední odborné učiliště – Výsledky zde byly jednoznačné, 100 % dotázaných studentů pojem správně vysvětlilo a také uvedlo, že je aktivně používá. Často jako synonymum pro tento pojem uváděli slovo *kalit*.

2. *fajfky* = nohy

- a) gymnázium – Pojem *fajfky* dokázalo vysvětlit necelých 25 % studentů, minimum z nich jej používá v běžné mluvě (cca 10 %).
- b) obchodní akademie – Počet studentů, kteří znali význam tohoto výrazu, přesahoval 40 %. Opět jej ale aktivně užívá menší část studentů (zhruba 20 %).
- c) střední hotelová škola – Na této škole byl dotazovaným studentům výraz *fajfky* nejznámější. 75 % jich jej správně vysvětlilo a celých 60 % jej užívá v běžné mluvě mezi vrstevníky.
- d) střední průmyslová škola – Jen jeden student z dotazované skupiny správně určil význam tohoto výrazu, ale nepoužívá jej. Pro studenty této školy je výraz téměř neznámý, proto jej mezi sebou nepoužívají.
- e) střední odborné učiliště – Zhruba 50 % všech dotázaných pojem zná a také jej aktivně užívá.

3. *kecat* = lhát

- a) gymnázium – U této školy byly výsledky zcela jednoznačné, 100 % dotázaných zná význam slova a také jej aktivně užívá.
- b) obchodní akademie – Jen 3 studenti z 20 nedokázali pojem vysvětlit, zbytek dotázaných jej zná a zároveň také užívá.
- c) střední hotelová škola – 80 % dotázaných zná původní význam hesla, ale často k němu také přiřazují další význam: povídat si, rozmlouvat.
- d) střední průmyslová škola – Studentům střední průmyslové školy je tento pojem méně známý než jejich vrstevníkům z ostatních škol. Znalost a užívání slova *kecat* potvrdilo „pouhých“ 60 % dotázaných.
- e) střední odborné učiliště – Zde došlo stejně jako u gymnázia k jednoznačnému výsledku – 100 % zná a užívá výrazu *kecat*. V ojedinělých případech připisovali k původnímu významu (stejně jako na střední hotelové škole) význam povídat si.

4. *kantor* = vyučující

- a) gymnázium – Znalost tohoto hesla zde potvrdilo 90 % dotázaných studentů, ale jen necelých 25 % jej užívá v běžné mluvě.

- b) obchodní akademie – 100 % dotázaných znalo správný význam hesla, ale jen 10 % z nich jej užívá.
- c) střední hotelová škola – Většina studentů (80 %) znala význam hesla, ale jen minimum jich jej užívá (5 %).
- d) střední průmyslová škola – Výsledky této školy potvrzují úpadek znalosti a užívání výrazu *kantor* (40 % jej zná, ale nikdo jej neužívá).
- e) střední odborné učiliště – Zde byly výsledky velmi podobné jako na střední průmyslové škole (30 % zná význam, 0 % používá).

5. *exot* = pomatený, směšný nebo výstřední člověk

Výsledky této podotázky zde nerozdělují na jednotlivé školy, neboť se zde studenti všech škol shodují: 80 % zná původní význam hesla *exot* a 60 % z nich jej aktivně užívá.

6. *čutálista* = fotbalista

- a) gymnázium – Pro 80 % dotázaných se nejedná o neznámý výraz, 65 % z nich jej dokonce aktivně užívá v běžné mluvě.
- b) obchodní akademie – 90 % znalo význam tohoto hesla, ale „jen“ 40 % jej užívá.
- c) střední hotelová škola – Znalost výrazu *čutálista* potvrdilo 65 % dotázaných studentů, 40 % jej užívá v běžné komunikaci se svým okolím.
- d) střední průmyslová škola – Jelikož se zde jedná o chlapeckou školu, odpovídal tomu i výsledek: 95 % tento výraz zná a 85 % jej aktivně užívá.
- e) střední odborné učiliště – Pro studenty této školy se opět nejedná o neznámý termín: 85 % význam zná, 70 % heslo užívá.

7. *sardel* = klasifikační známka – pětka

- a) gymnázium – 50 % správně uvedlo význam tohoto hesla, 15 % jej aktivně užívá.
- b) obchodní akademie – Znalost potvrdilo 25 % dotázaných, používá ho jen 5 %.
- c) střední hotelová škola – Tento výraz zná 40 % dotázaných studentů, aktivně jej užívá 25 % procent.

- d) střední průmyslová škola – 15 % dotázaných vědělo, že se jedná o známku při klasifikaci, aktivně ale toto heslo nepoužívá nikdo z nich. Často se studenti této školy domnívali, že se jedná o mořskou rybu sardinku.
- e) střední odborné učiliště – Z dvaceti dotázaných studentů uvedlo správný význam 30 %, z nichž 20 % jej běžně užívá.

8. *biflovat* = dřít, pilně se učit

- a) gymnázium – Všichni dotázaní studenti význam hesla *biflovat* znají, aktivně jej užívá 85 %.
- b) obchodní akademie – 90 % dotázaných uvedlo správný význam hesla, běžně jej užívá 70 %.
- c) střední hotelová škola – Na této škole znalo správný význam 75 % dotázaných, z nichž 55 % výraz *biflovat* užívá.
- d) střední průmyslová škola – Znalost výrazu potvrdila polovina dotázaných, ale jen 10 % jej aktivně užívá.
- e) střední odborné učiliště – 70 % dotázaných zná význam tohoto výrazu, 40 % jej užívá v běžné komunikaci.

9. *zírat* = koukat

- a) gymnázium – Význam hesla zná 95 % dotázaných, aktivně jej užívá 80 %.
- b) obchodní akademie – Podobně jako na gymnáziu znalost potvrdilo 90 %, ale aktivně jej užívá jen 30 % respondentů.
- c) střední hotelová škola – 90 % výraz zná a 75 % dokonce aktivně užívá.
- d) střední průmyslová škola – Přestože znalost významu potvrdilo 95 % dotázaných studentů, pouze 15 % aktivně užívá slova *zírat*.
- e) střední odborné učiliště – Význam správně vysvětlilo 90 % dotázaných, z nichž 50 % heslo používá v běžné komunikaci.

10. *vypadat jako reklama na hlad* = označení pro jedince s velmi štíhlou postavou

- a) gymnázium – 80 % dotázaných chápe správně význam této fráze, ale jen 15 % ji užívá.

- b) obchodní akademie – 70 % dotázaných studentů zná význam fráze, 20 % ji dokonce používá v komunikaci.
- c) střední hotelová škola – 85 % dotázaných vysvětlilo význam fráze správně, přesto toto přirovnání používá jen 25 % z nich.
- d) střední průmyslová škola – 60 % studentů zná význam fráze, ale užívá ji jen 5 % dotazovaných.
- e) střední odborné učiliště – Na této škole byla výše zmíněná fráze studentům nejbližší: 90 % zná význam fráze, 55 % ji aktivně běžně užívá.

11. *uspávač hadů* = Toto označení se nejčastěji využívá v souvislosti s vyučujícím, který nemá pro studenty zajímavé vyučovací hodiny, přednášky.

- a) gymnázium – 70 % dotázaných studentů zná význam tohoto sousloví, ale jen 20 % jej užívá v běžné komunikaci.
- b) obchodní akademie – Význam sousloví správně vysvětlilo 90 % dotázaných, z nichž 55 % přiznalo, že toto spojení slov používá.
- c) střední hotelová škola – 65 % dotázaných zná význam, ale pouhých 10 % toto označení využívá.
- d) střední průmyslová škola – Pro 80 % dotázaných studentů je tento výraz známý, 45 % jej užívá ve své mluvě.
- e) střední odborné učiliště – 95 % dotázaných studentů zná význam tohoto sousloví, 60 % z nich jej užívá v běžné komunikaci se svými vrstevníky.

12. *mít spicha* = mít schůzku, sejít se

Odpovědi studentů na gymnáziu, obchodní akademii a střední hotelové škole nebyly příliš odlišné: 100 % dotázaných znalo význam tohoto sousloví, zhruba 85 % z nich jej aktivně běžně užívá.

Na střední průmyslové škole a středním odborném učilišti znalo význam 80 % dotázaných, z nichž necelých 50 % jej používá v komunikaci.

13. *bejvák* = byt, obývací pokoj

- a) gymnázium – 85 % dotázaných znalo význam tohoto hesla, 55 % uvedlo, že jej užívá.

- b) obchodní akademie – Znalost významu výrazu *bejvák* potvrdilo 90 % dotázaných studentů, 45 % jej používá ve své komunikaci.
- c) střední hotelová škola – Z dotazovaných studentů znalo správný význam 95 %, z nichž 80 % výraz užívá.
- d) střední průmyslová škola – 70 % studentů význam zná, 45 % dotázaných toto slovo užívá.
- e) střední odborné učiliště – Význam slova byl známý 80 % dotázaných studentů, z nichž 35 % jej aktivně užívá během komunikace s vrstevníky.

14. *žváro* = cigareta

- a) gymnázium – Pouhých 35 % dotázaných studentů znalo význam tohoto výrazu a jen necelých 10 % jej aktivně užívá.
- b) obchodní akademie – 60 % dotázaných dokázalo význam vysvětlit, ale jen 20 % jej užívá v běžné mluvě.
- c) střední hotelová škola – Znalost hesla potvrdilo 85 % dotázaných studentů, z nichž 40 % jej používá v komunikaci.
- d) střední průmyslová škola – Význam hesla znalo 70 % studentů, 30 % z nich potvrdilo, že jej také aktivně užívá.
- e) střední odborné učiliště – 90 % dotázaných dokázalo vysvětlit význam tohoto pojmu, 60 % studentů jej dokonce užívá pravidelně.

5.9 Znalost dalších slangových výrazů

V poslední části dotazníku jsem nechala studentům volný prostor, aby zde vypsali výrazy, které považují za studentský slang a které jsem v předchozích otázkách nezmínila.

Tato část dotazníku byla obzvláště problematická. Někteří studenti nechávali tuto kolonku prázdnou, učinili tak buď v důsledku neochoty, či z toho důvodu, že si jiná slangová pojmenování nevybavili. Často se také stávalo, že se zde vyskytovala slova, která nejsou řazena mezi studentský slang.

Vypsané výrazy nerozděluji podle jednotlivých škol, ale podle sféry, do které jsou výrazy řazeny. Rozhodně nejvíce výrazů je z oblasti, která nesouvisí se školou, ale s trávením volného času studentů či s jejich zájmy.

1. Výrazy související se školou:

- *ájina, bižule*, (zkracování);
- *čeština, němčina* (stylově neutrální výrazy);
- *bichle* = kniha;
- *hákovat, hákování* = záškoláctví;
- *intr* = internát;
- *studijní pomůcky, tahák* = studenti je používají při písemném testu, při opisování;
- *svaták* = svatý týden před maturitou.

2. Výrazy nesouvisející se školou:

- *antibabytabs* = antikoncepční pilulky;
- *brko, cigáro/cigárko, cígo, čvaňhák, tyč* = cigareta;
- *bušit do toho, sexovat* = mít pohlavní styk;
- *dát scuk* = dát si schůzku, popovídat si;
- *dát si jedno malé rychlé pětípivo* = vypít pět půllitrů piva;
- *dát si kouřovou, dát si práska, fajčit, hulit, kouřová, rauchpauza, roz-táhnout/protáhnout si plíce, šlukovat, zahulit* = kouřit;
- *disko trysko, diskárna, diskoška, dýza, kinderparty* = diskotéka;
- *hodit šavli, šavlovat, šavlový tanec, volat do porcelánu* = zvracet;
- *chechtáky, lofásky, love, many, prašulky* = peníze;
- *kalba, kalit, pařba, pařit* = zábava, setkání s přáteli;
- *kérka* = tetování;
- *kneipa* (z něm. *die Kneipe*), *pajzl, pub/pab* (z angl. *pub*), *putika* = hostinec, hospoda;
- *penálta* = půllitr piva;
- *zacvakat* = zaplatit.

3. Výrazy týkající se automobilů:

- *dostat šmíra* = dostat smyk;
- *dvanáct set troska* = automobil Škoda 1203;
- *fofrklacek, šaltpáka* = řadicí páka;
- *hundert, hundrtka* = automobil Škoda 100 (z něm. *hundert* = 100);
- *sporťák* = sportovní automobil;

- *škodná* = automobil značky Škoda.

4. Výrazy týkající se výpočetní techniky:

- *gameska* = počítačová hra (z angl. *game* = hra);
- *grafárna* = grafická karta;
- *hadr* = harddisk (pevný disk);
- *komp* = počítač (z angl. *computer* – došlo zde ke zkrácení);
- *noťas* = notebook (přenosný počítač);
- *ramka* = operační paměť počítače (z angl. *random access memory* = paměť s libovolným přístupem⁵⁰ → zkratka RAM);
- *síťovka* = síťová karta.

5. Výrazy týkající se sportu:

- *čtyrstovka/pětistovka* = běh na 400/500 metrů;
- *padesátka* = sprint na 50 metrů;
- *fučus* = fotbal;
- *mičuda, kulatý nesmysl, meruna* = míč;
- *nohec* = nohejbal;
- *padesátka* = sprint na 50 metrů;
- *stad'ák* = sportovní stadión.

6. Přirovnání a ostatní:

- *Američan z Vysočan* = snaží se vypadat „světově“;
- *čumákovat do zdi* = pokud nemůže usnout, či se nudí;
- *čučet/čumět/zírat jak bacil do lékárny, čučet/čumět/ zírat jak husa do flašky, čučet/čumět jak péro z gauče, čumí jak puk, zírá jako bacil do lékárny, spadl z jahody na znak, zmatený/zmetený jak luční včela* = tváří se nevěřičně, udiveně, zmateně a také se tak chová;
- *kulturista z Osvětimy* = jedinec s velmi štíhlou postavou;
- *okrasný tukový prstenec* = tuk na břicho;
- *pošuk, poděs* = blázen;
- *představuje si to jak Hurvínek válku* = je naivní.

⁵⁰ http://slovník.seznam.cz/?q=random%20access%20memory%20&lang=en_cz

6 Závěr

Cílem teoretické části bylo představit útvary českého jazyka, slang obecně (původ slova, způsoby dělení atd.), charakteristické rysy studentského slangu a přiblížit způsoby obohacování slovní zásoby slangů. V praktické části jsem se snažila názorně ukázat na jednotlivých slangových výrazech postupy, kterými jsou slova vytvářena, a následně porovnávat výsledky jednotlivých škol.

Nejpestřejší je slovní zásoba studentů při tvoření pojmenování pro jednotlivé osoby – ať už pro své vyučující nebo pro své spolužáky. Nejméně rozmanitá jsou pojmenování pro jednotlivá hesla související se školou.

Při tvoření slangových pojmenování se tedy uplatňují různé jazykové prostředky. Tvoří se nová slova, obměňují se hotová pojmenování. Zde se uplatňuje především odvozování příponami a skládání s jinými základy. Při tvoření pojmenování ve studentském slangu se uplatňuje také jiný způsob tvoření, založený na změně významu slov již existujících. Nevzniká nové pojmenování, pouze se přenese název na základě věcné souvislosti, nebo na základě podobnosti. Základními pojmenováními tohoto typu jsou názvy metonymické a metaforické. V sebraném materiálu jsem našla několik metonymií – hlavně při tvoření přezdívek (např. *windows* = velmi chytrý student). V této oblasti názvů osob je i nejvíce metafor (např. *liška*, *kačer*, *kudlanka*). Metaforická pojmenování vytvářela v některých případech synonymní řady (např. známka 5 – *kule*, *puma*, *bomba...*).

Nejobvyklejší přípony při odvozování:

- a) maskulina: *-ák: přírodopisák, učňák*
-ář: češtinář, angličtinář, němčinář
-as: školňas, tříďas
-ek: Jaroušek, Tomášek
-ec: čtverec, dvojec, trojec
-oun: blboun, šplhoun, šprtoun, Pavloun, Vazoun

Zdrojem výrazné expresivity jsou přípony: *-ák, -as, -oun*.

- b) femina: *-ka: základka, obchodka, zkouška, ajncka, Kratochvílka, Cechnerka, Mařka, Věrka, Peroxidka*
-árna: hnojárna, hotelárna
-ice: třídnice, hadice, Kohoutice

c) neutra: -í: *tasení*

-o: *výzo*

-um: *výzum*

Další způsob tvoření slangových pojmenování je skládání (mnohdy vznikají výrazy velmi expresivní: *řitopich, vlezprdelka, uchošťour, vševěd* atd.) a mechanické krácení (např. *dvója, trója, Šebina, Vali* atd.). Při tvoření pojmenování ve studentském slangu se také hojně uplatňuje způsob tvoření, založený na změně významu slov již existujících. Základními pojmenování tohoto typu jsou metonymie a metafory. V sebraném materiálu jsem našla několik metonymií (hlavně v oddíle Přezdívky), např. *atlas* (učitel zeměpisu), *difenbachie* (učitel biologie), *integrál* (učitel matematiky), *pipeta* (učitel chemie). V oddíle Přezdívky je i nejvíce metaforismů, např. *ježek, kačena, ovce, svalovec* atd. Metaforická pojmenování vytvářela v některých případech synonymní řady: *sesle, stolice, židle* (známka 4), *bomba, kule, puma* (známka 5). Ze snahy vyjádřit se co nejpřesvědčivěji a nejzajímavěji mají některé výrazy význam záměrně ironizující, např. *Drobek, Oxford, Prcek, Twigy* atd. Dalším, studenty využívaným, způsobem tvoření slangových pojmenování je vytváření sousloví, např. *za jedna, plný počet, rektální alpinista, černá listina, růžový ústav* atd.

Porovná-li jednotlivé školy mezi sebou, u první otázky v dotazníku nedošlo k velkým odlišnostem, taktéž tomu tak bylo i u otázky č. 5. Více patrný byl rozdíl u otázky č. 2, na střední hotelové škole, na střední průmyslové škole a středním odborném učilišti se ve výsledcích objevovalo více výraznějších vulgarismů. Vysvětluji si to tím, že se v těchto případech jedná převážně o chlapecké školy. U pojmenování různých druhů škol došlo mezi studenty všech pěti škol opět ke shodě. Názvy škol upravovali zejména metodou jednoslovného pojmenování. S pojmenováním škol souvisela i otázka č. 4. V odpovědích mě nejvíce zaujala víceslovná pojmenování – *ústav pro zmenšení inteligence* (obchodní akademie) a *růžový ústav* (gymnázium), ale rozhodně nejzajímavější způsob pojmenování se projevil u studentů středního odborného učiliště – *FAMU = Friedova Akademie Manuálního Umění*. Názvy týkající se školy nejsou pro studenty příliš zajímavé, a proto k nim nemají tendenci vymýšlet nová pojmenování. Pouze u výrazu „žák, který usiluje o přízeň vyučujícího“ studenti vypsali mnoho slangových pojmenování (např. *anální alpinista, řitopich, vlezprdelka, vtěrka*). Odpovědi studentů u otázky č. 6 se opět příliš nelišily. Společné pro všechny školy bylo to, že čím je známka vyšší, tím více má pojmenování. Jako nejproblematictější otázku považují otázku č. 7,

kteřá se zabývá přezdívkami. Zde totiž velmi záleželo na ochotě studentů (nelze tedy odpovědi dělit na jednotlivé školy). Některý student zde nenapsal vůbec nic, jiný se rozepsal mnohem více. Jednoznačně však při vytváření přezdívek vede postup, během něhož dochází k úpravám křestního jména.

Shrnu-li druhou část dotazníku, kde jsem se studentů ptala na starší slangové výrazy, tak mezi stále známými a poměrně užívanými hesly jsou: *biflovat*, *čtálista*, *exot*, *kecat*, *pařit*, *zírat*. Výrazu *pařit* v současné době přibyl nový význam „hrát počítačové hry“. Jako zajímavost se mi jeví, že výraz *biflovat* zná na střední průmyslové škole a na středním odborném učilišti přibližně 60 % dotázaných studentů, ale pravidelně jej užívá přibližně 20 % (v porovnání s ostatními školami je to poměrně malé procento). Otázkou je, zda tento výraz nepoužívají z neznalosti, či že se příliš neučí, a proto nemají potřebu tento výraz používat. Do kategorie méně známých či nepoužívaných slangových hesel a sousloví mohu tedy zařadit: *fajfky*, *kantor*, *sardel*, *uspávač hadů*, *vypadat jako reklama na hlad*. Výraz *sardel* je nejvíce zapomenut, přibližně 35 % dotázaných studentů znalo význam, zbytek buď neodpověděl, nebo jen tipoval – např. že se jedná o prohru ve fotbalovém zápase či o mořskou rybu sardinku. Problematičtější v zařazení je pojem *žváro*, na gymnáziu jej zná 30 % a 5 % jej užívá, ale na střední hotelové škole jej zná 90 % dotázaných, z nichž 60 % jej aktivně užívá v komunikaci se svými vrstevníky.

V poslední části dotazníku, kde jsem ponechala studentům prostor pro vypsání výrazů, které považují za slangismy, které používají ve své komunikaci s ostatními studenty, jsem se opět střetávala s neochotou spolupracovat či neznalostí jiných výrazů. Občas se v odpovědích vyskytl výraz, který není řazen k slangismům. Pomocí výsledků této otázky můžeme dokázat, čemu se studenti věnují ve volném čase a co je zajímavé. Nejvíce výrazů se týkalo konzumace alkoholu a trávení času po hospodách a tanečních zábavách. Ve značné míře se zde projeví i technické založení studentů, neboť časté odpovědi tvořily výrazy z oblasti výpočetní techniky, poté následovaly výrazy související se sportem a s automobily. Studentský slang netvoří pouze výrazy slangové. Mládež ve své mluvě využívá i slova obecně česká (např. *čumět*), argotická (např. *love*, *pajzl*), profesionální (např. *šaltpáka*), v některých případech i prvky slangů jiných (např. počítačový slang: *comp*, *gameska*; sportovní slang: *fučus*, *padesátka*). V mém získaném materiálu se neobjevila slova dialektická.

Mám-li souhrnně porovnat výsledky jednotlivých škol na Pelhřimovsku, tak studenti gymnázia a obchodní akademie při komunikaci využívají více zdobnělin a

méně vulgarismů, jelikož tyto školy navštěvují především dívky. Na těchto školách byli také studenti ochotni více se mnou spolupracovat, nežli na ostatních školách. Na ostatních školách jsem se často setkávala s nepochopením a znevažováním účelu mé práce. Sebraný materiál tudíž nepovažuji za dostačující pro hlubší bádání, velmi totiž záleželo na ochotě studentů. V mém materiálu je také doloženo mnohem méně odvozovacích přípon než v práci Jar. Hubáčka.⁵¹

Jsem si vědoma, že toto téma bylo již několikrát zpracováno, a proto se tedy domnívám, že má práce je pouze drobným pokusem o skromné doplnění již existujících prací a studií o studentském slangu.

⁵¹ Hubáček, J.: *O českých slanzích*. 2. vyd. Ostrava, Profil 1981.

7 Literatura

- Čechová, Marie: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV, 2000.
- Dejmek, Bohumír: *Tvoření a stavba slov*. Olomouc: Olomouc, 2002.
- Havránek, Bohumil – Jedlička, Alois: *Česká mluvnice*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.
- Hubáček, Jaroslav: *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1979.
- Hubáček, Jaroslav: *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979.
- Hubáček, Jaroslav: *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1981.
- Hubáček, Jaroslav: *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.
- Hubáček, Josef: *K dnešnímu stavu studentského slangu*. Naše řeč 48, 1965.
- Hugo, Jan: *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006.
- Jaklová, Alena: *Mluva mládeže v jižních Čechách*. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Č. Budějovicích, 1979.
- Karlík, Petr – Nekula, Marek – Pleskalová, Jana: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002.
- Karlík, Petr – Nekula, Marek – Rusínová, Zdenka: *Příruční mluvnice češtiny*. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.
- Klégr, Aleš - Zima, Petr a kol.: *Světlem jazyků*. Praha: Albatros, 1989.
- Klimeš, Ladislav: *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu v České republice a Slovenské republice v letech 1920–1996*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1997.
- Kopečný, František: *K etymologii slov slang, žargon, argot*. Plzeň: Sborník prací z II. Konference o slangu a argotu v Plzni, 1982.
- Lamprecht, Arnošt – Šlosar, Dušan – Bauer, Jaroslav: *Historická mluvnice češtiny*. Praha: SPN, 1986.
- Ouředník, Patrik: *Šmírbuch jazyka českého*. Praha: Tiskařské závody, 1992.
- Večerka, Radoslav: *Základy slovanské filologie a staroslověnštiny*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.

Internetový odkaz

http://slovník.seznam.cz/?q=random%20access%20memory%20&lang=en_cz

8 Příloha č. 1

Podoba dotazníku, jež jsem předložila studentům středních škol na Pelhřimovsku k vyplnění.

Škola:

Ročník:

Pohlaví:

1. Jak se zdravíte s kamarády, spolužáky?
2. Jaká označení používáš: a) pokud chceš někoho urazit?
b) pokud chceš někoho kladně ohodnotit?
3. Jaká označení používáš pro tyto druhy škol?
 - základní škola
 - gymnázium
 - obchodní akademie
 - střední odborné učiliště
 - střední průmyslová škola
 - střední hotelová škola
 - střední zemědělská škola
 - střední zdravotnická škola
 - vysoká škola
4. Jak označuješ svoji školu?
5. Ke slově dopiš, jakých výrazů užíváš v běžné mluvě mezi svými kamarády, spolužáky.
 - prázdniny
 - přestávka
 - vysvědčení
 - třídní kniha
 - třídní učitel
 - písemná práce
 - učit se
 - zkoušení
 - být zkoušen
 - maturitní zkouška
 - jídelna

- špatna
- žák, který se dobře učí
- žák, který se špatně učí
- žák, který se snaží získat přízeň vyučujících

6. Označení známek: 1

2

3

4

5

7. Jaké si mezi sebou dáváte přezdívky? Jaké přezdívky dáváte vyučujícím? Uveď také proč, kvůli jaké souvislosti.

8. Co ti říkají tato slova, tyto fráze? Uveď, zda je znáš a zda je používáš.

- pařit
- fajfky
- kecat
- kantor
- exot
- čutálista
- sardel
- biflovat
- zírat
- vypadat jak reklama na hlad
- uspávač hadů
- mít spicha
- bejvák
- žváro

9. Znáš ještě jiné slangismy, které zde nejsou uvedeny? Napiš je.

9 Příloha č. 2

Na závěr své práce zde uvádím několik vět, které jsem si zapamatovala během své komunikace se studenty. Nejedná se o souvislý dialog či vyprávění, jelikož jsem si rozhovory nenahrávala ani nezapisovala. Pokud bych si jejich mluvu před nimi zapisovala nebo nahrávala, jistě by se přede mnou takto nevyjadřovali.

Studenti s oblibou během vyjadřování používají výraz *vole*, někteří studenti ho jsou schopni použít i několikrát v jedné větě. Výraz *vole* v této situaci nepovažují za něco hanlivého, ale jako způsob oslovení.

Dalším výrazným znakem vzájemné komunikace mezi studenty jsou změny hlásek jednotlivých slov. S tímto faktem jsem se setkávala při sběru materiálu i při běžném rozhovoru se studenty o každodenních činnostech. Nejčastěji se objevuje diftongizace -ý- v -ej-, např. *bejt, bejvalej, blbej, každěj, kterej, tejden, vejška, zabejvat se, zejtra* atd.

Věty zde zaznamenávám fonetickou metodou.

Byl cinknutej. = Byl opilý.

Byl sem z toho na větvi. = Byl jsem z toho překvapený.

Dal jí kopačky. = Rozešel se s ní.

Dali sme řeč a bylo to v cajku. = Promluvili jsme si a bylo to v pořádku.

De na nulták. = Jde do nultého ročníku na vysoké školy.

Dej mi svátek. = Nech mne být.

Dluží mi pět litrů. = Dluží mi pět tisíc korun.

Hale, mě je to vážně šumák. = Je mi to lhostejné.

Chce jít na lesárnu do Brna. = Chce jít na Vysokou školu lesnickou v Brně.

Dyť von je teprv v prváku. = Je teprve v prvním ročníku na střední škole.

Kuju. = Děkuju.

Má hezký ksichtíček. = Má hezký obličej. (z něm. *das Gesicht* = obličej)

Málem se mi z toho zvedl kufř. = Málem jsem zvracel.

Měl's tam bejt, vole, jenže ses na to vybodnul. = Měl jsi tam být, ale nedorazil jsi.

Nemá vo tom ani šajna. = Nemá o tom ani zdání.

Peču na to. = Nechávám to být.

Přes tejden je na intru. = Přes týden je na internátě.

Se zase ksichtí. = Šklebí se, dělá grimasy.

Seš bukvice. = Jsi hloupý člověk.

Si frajer silně fandí. = Velmi sebevědomí jedinec.

Soráč. = Promiň. (z angl. *sorry* = promiňte)

To byl šoking. = To bylo šokující, překvapující.

To je ale dylina. = To je ale hloupá žena/dívka.

To je lama. = Ta je hloupá.

To je ale micinka. = To je ale krásná dívka.

Už je načatej. = Už je částečně přemluvený.

Už tu bude nafurt. = Bude zde napořád.

Vyhul. Vysmaž. = Odejdi.

Zejtra píšem z němíny. = Zítra píšeme test z německého jazyka.